

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

Continet Tractatum Serie Vigesimo-Octavo De Matrimoniis, &
Sponsalibus, cum Indicibus necessariis

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

De impedimento impotentiae. Pun. 14.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76659](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76659)

hunc esse legatum, ut docuit Sanch. *dicta disp. 91. num. 59.* Gutier. de matr. cap. 11. num. 9. cum Couaruu. & Mantica *supra*. Nam tempore conditi testamenti illud legatum referri non poterat ad uxorem postmodum assumptam, quia illi testator neque affectus erat, nec dum illius cogitationem habere poterat, postmodum vero nullum huius relationis indicium dedit, nam persecerantia in priori actu potius huius relationi aduersatur, quam fouet, quippe ea dispositio secundum uxori aptari nequit, nisi ex voluntate testatoris ex prima in secundam uxorem subrogatio fiat.

Temperat autem hanc doctrinam Barbosa in leg. diuorito. §. 3. num. 10. *off. soluto matrimonio*, quem sequitur Sanch. *d. disp. 91. num. 60.* ne procedat in legato alimentorum, seu alio quouis uxori favorabili, quia concurrente duplici favore scilicet viciniae voluntatis, & rei legatæ presumendū est testator secundum uxorem loco prioris subrogare voluisse. Et placet hanc limitatio.

12. **Questio septima, quibus conferendum sit legatum annuum maritandis feminis relictum?**

Esti Ripa, Decius, & Syluest. relati à Sanch. *dicta disp. 91. numero 54.* videantur sentire feminis secundo nubentibus conferri hoc legatum posse. At longe verius est, & omnino tenendum solis feminis primò nubentibus esse conferendum, quia ea testatoris verba de solis primis nuptiis intelligi debent. Arg. leg. *bones §. hoc sermone ff. de verbor. significat. ibi: hoc sermone dum nuptia erit, prima nuptia significatur.* Et ibi Tiraquel. plures referens n. 111. Et docuit Bartol. in proximo de *reel. al. num. 25.* Guilielem. Benedic. *cap. Raynucius. verbo qui cum alia. num. 79. de Testamentis Mantica de coniectur. ultim. volum. lib. 8. tit. 5. num. 21.* Gutier. de matr. cap. 11. num. 7. Sanch. alius relatis *disp. 91. num. 57.*

Hanc doctrinam Sanch. cui Gutier. adheret variis modis temperat; primò ne procedat in vidua, quæ prius matrimonium non consummauit, nam comparatione huius secundæ nuptiæ primæ censeri debent, nam nuptiæ quæ consummata non sunt nuptiæ integræ, & perfectæ non appellantur. Secundò ne procedat in vidua, cuius prius matrimonium irritum fuit, quia præstare non debet impedimentum quod de iure non sortitur effectum, neque illa vidua secundo nubis, cum primæ nuptiæ, vtpotè irritæ, nuptiæ non sunt. Tertio temperat ea quæ nullæ essent feminæ ætate nubiles, nam cum hoc legatum positum quod personæ determinatæ factum non sit exigat necessitatem, ut persona, cui est concedendum habilis sit ad matrimonium, in cuius finem conceditur ex communi sententia tradit Bald. in leg. *sancimus in fine Cod. de nuptiis, Garton. Rub. Cod. de secundis nuptiis, num. 5.* deficientibus illis feminis viduæ concedi potest ex verosimili testatoris mente ne opus pium differatur. Quod si legatum certæ personæ factum sit, quæ tamen duodecim annuum nacta non est, alteri applicari nequit, quia testator eam personam determinatè designans dilatori legati tradendi consentit. Quippe legatum, quouisque femina nuptiis apta sit concedi non debet, quia non virget causa, ob quam factum est, ut bene docet Mantica lib. *de coniectur. ultim. volum. tit. 2. num. 5.* Sanchi *disp. 91. num. 61.*

13. **Feminis autem iam maritatis etiam pauperibus legatum pro feminis maritandis non videtur concedi posse, quia deficit hinc testatoris, quippe testator legato intendit, ut feminæ defectu dotis in nuptiis, neque eam pudicitia periclitetur, quæ ratio in feminis maritatis cessat. Atque ita sustinent Bald. in leg. *fin. num. 21. Cod. de sentent. qua sine certa quant. lason leg. quominus. num. 13. vers. quinto pro eadem parte ff. de summo. Perez lib. 5. ordinan. tit. 2. leg. 1. vers. dubium est. Sanch. dicta disputat. 91. num. 64.* Gutier. cap. 11. num. 10.**

14. **Veni si hoc legatum certæ personæ, ut in matrimonium collocatur relictum sit, ipsaque viuo testatore, ipsoque ignorantem nupterit, censet Mantica de coniectur. ultim. volum. lib. 12. tit. 1. num. 13.** legatum perire, quia deficit finis, ob quem est concessum. Secus vero (inquit) si conscio testatore nupterit, quia ex eo quòd testamentum non mutauit, cum possit, præsumitur voluisse legatum illud puellæ conferri oneribus contracti matrimonij sustinendis. Sed rectius Ioan. Lop. cap. *per vestras de donation. inter vir. & vxor. not. ab. 3. §. 10. numero 6.* Sarmiento lib. 2. *select. cap. 1. numero 10.* Tiraquel. *tract. cessante causâ limitat. 18. in fine.* Spino *speculo testamentor. gloss. 14. princip. numero 152.* Zeuallos, in *luis 99. tract. 9. §. 38. a numero 6.* Gutier. cap. 11. numero 11. Sanchez, alius relatis *disputat. 91. numero 65.* affirmant siue sciente, siue ignorante testatore femina hæc nupterit posse illi legatum prædictum conferri quia non exinguit legatum, sed potius illud firmat conditionem legati impletam esse. Argum. *leg. si nupterit. 11. ff. de conditionib. & demonstrat. & pluribus exor. nat. Couaruu. cap. officij num. 20. de testament.* Neque finis legati præcipuum censendus est in præsentem deficere. Hinc namque est testatorem se beneuolum animum, & benefactorem illius feminæ ostendere qui post matrimonium contractum adhuc persecerant. Quinimo existimat Sanchez

Ferd. de Castro. *Sum. Mor. Part. 2.*

num. 66. quem sequitur Gutier. num. 11. legatum relictum consanguineis maritandis etiam dari non possit maritatis tempore testamenti, vtpotè quod incertis personis relictum sit, bene tamen dari posse iis, quæ mortuo testatore nupterint, quia ab eo tempore ius aliquale in prædictum legatum habent, neque omnino incertis personis relictum est, sed aliquo modo certis scilicet consanguineis, in quas suum affectum, & voluntatem ostendere testator potest.

PUNCTVM XIV.

De impedimento impotentia.

§. I.

Quid, & qualis sit impotentia ad matrimonium?

1. **Impotentia ad copulam est impotentia ad penetrandum vas femininum.**
2. **Multiplex est impotentia.**
3. **Variant Doctores, An impotentia, qua vinci nequit absque probabili periculo grauis morbi sit perpetua?**
4. **Communis sententia, & amplectenda asserit solam eam impotentiam, quæ absque peccato, vel morte corporali, aut illius graui periculo vinci non potest, esse perpetuam.**
5. **Si iudicio Medicorum impedimentum remoueri possit absque graui vite periculo per opus humanum, & licitum non constituitur impotentiam perpetuam.**
6. **Examinatur questio, An femina nupta, cuius arctitudinem ex Medicorum iudicio subueniri potest absque graui vite periculo obligata sit scissuram pati?**
7. **Resoluitur femina licitum esse scissuram pati, quoties absque periculo corporali eam sustinere potest.**
8. **Deinde femina, quæ nullam in se specialem arctitudinem habet obligata non est scissuram sustinere, tamen si absque illo incommodo possit.**
9. **Verum si femina præ cæteris acta sit, & conscia huius arctitudinis contrahat cum eo qui illius est ignarus, probabilis reputo obligatam esse scissuram pati, si absque graui sua salutis detrimento sustinere possit.**
10. **Femina nunquam obligata est hanc scissuram à viro Medici inconsultis pati.**
11. **Femina, quæ ob eius arctitudinem non potuit à viro agnosci, idcirco ab eius consortio separata fuit, si postmodum probatum fuerit ab alio cognitam fuisse, affirmant plures reddendam esse priori viro nullo laboranti impedimento frigiditatis, vel masculicis.**
12. **Sed rectius alij censent ex eo factum non sumi sufficientem præsumptionem, quod potuerit à viro cognosci.**
13. **Non est impotentia perpetua ad matrimonium, esse femina sciat concipere non posse absque manifesto periculo vitæ, vel sui, vel prolis.**

Impotentia ad copulam est impotentia ad penetrandum vas femininum, & semen generationi aptum intra illud effundendi: quæ impotentia prouenire potest à natura, tam ex parte viri si sit nimis frigidus, aut calidus, quàm ex parte feminæ si sit nimis arcta vel prouenire potest ab extrinseco, ut ex castratione, vel masculicio.

Deinde hæc impotentia alia est absoluta comparatione omnium feminarum, alia respectiua comparatione huius, vel illius feminæ. Rursus alia est perpetua, alia temporalis: perpetua est, quæ absque peccato, vel corporali periculo tolli non potest per opus humanum, ut exprèsse à contrario sensu colligitur ex cap. *fraternitatis. De Frigidis, & masculicis.* ibi. *Nos autem perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter Diuini miraculum per opus humanum absque corporali periculo poterat remoueri, sententiam diuortij per errorem licet probabilem nouimus esse prolatam, &c.* Ex quo Textu Doctores communiter colligunt impotentiam, quæ solo Diuino miraculo remoueri potest perpetuam esse; quia miraculum cum sit præter rerum naturam expectari nequit, necdum comprobari, sicuti pluribus comprobatur Sanch. lib. 7. *disputat. 93. numero 8.* Gutier. de matr. cap. 11. *numero 22.* Deinde colligunt impotentiam, quæ absque peccato tolli nequit perpetuam esse quia id possumus, quod iure possumus. Cum autem peccatum iure facere non possimus, nequaquam est possibile illud impedimentum remouere, uti pluribus comprobatur Sanch. *d. disp. 93. num. 9.* Gutier. *d. cap. 11. num. 23.* Coninch. *disp. 31. dub. 7. num. 76.* Paul. Layman. lib. 5. *sum. tract. 10. part. 4. cap. 11. numero 1.*

Sed quid nomine corporalis periculi intelligatur, an mors ipsa, an illius periculum, an etiam periculum grauis morbi? variant Doctores. Aliquibus placet impotentiam, quæ vinci nequit absque probabili periculo grauis morbi esse

O 3 perpe

perpetuam. Nam esto in dicto cap. *Fraternitatis* videatur periculum mortis exigi, inquit enim Textus: *Violentia inferatur non solummodo levis, sed ita gravis, ut ex ea mortis periculum timeatur.* Ergo cum ex gravi morbo hoc periculum mortis eveniet, si timeret gravis morbus, etiam mors timeri debet, & consequenter impotentia, quæ vincit non potest esse gravis morbi periculo perpetua censenda erit. Sic Henricus de matr. lib. 12. c. 7. n. 6. Vega. 2. 2. sum. cap. 34. casu 111. Alij verò sustinent solam eam impotentiam, quæ absque peccato, vel morte nequit tolli esse perpetuam, nam quæ cum periculo mortis tollitur superfluit persona, quæ erat impotens dici non potest perpetua, siquidem ipso facto probatur est durante vitâ tolli posse. Sic Innocentius in dicto cap. *Fraternitatis* à num. 1. & seqq. Ioann. Andreas ibi num. 16. Anton. de Butrio num. 22. & 13. Anchar. n. 16. q. 2. Cardinal. num. 5. Præposit. n. 18. & 20. & alij relati à Sanch. lib. 7. disp. 9. num. 16.

4 Communis tamen sententia, & amplectenda asserit solam eam impotentiam, quæ absque peccato, vel morte corporali, aut illius gravi periculo vinci non potest esse perpetuam, quia periculum graue mortis æquivalere. Quæ verò absque periculo grauis morbi superari non potest, perpetua censenda est, si morbus ille mortis periculum inducat, secus verò si solam grauem molestiam, & dolorem: sic Glossa communiter recepta in dicto cap. *Fraternitatis*, verbo *corporali*, Gregor. Lopez, leg. 2. in 8. part. 4. verbo *in peligo*. Matien. lib. 3. recopilat. tit. 1. Rub. gloss. 1. num. 97. Sanch. pluribus relatis lib. 7. disp. 93. num. 18. Gutier. de matr. capite 112. numero 28. Layman. lib. 5. sum. tract. 10. part. 4. cap. 11. num. 1.

5 Ex his inferitur, si iudicio Medicorum impedimentum remoueri possit absque graui viri periculo per opus humanum, & licitum, tamen si patiens impedimentum renuat curationem, imò nec teneatur illam sustinere non est censendum illud impedimentum perpetuum, quia impedimenti perpetuas non pendet ex voluntate patientis impedimentum, neque ex eo quòd tollatur, vel non tollatur, sed ex eo quòd spectata rei natura tolli, vel non tolli possit absque vitæ periculo, vti docuit Paludan. in 4. d. 3. q. 2. art. 2. concl. 2. num. 3. D. Antonio, 3. part. 1. cap. 12. §. 1. Dominie. Sotus in 4. d. 34. q. unica articulo 2. vers. *sed mis*, & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. lib. 7. disp. 93. num. 15. Quando autem Medici dubij sunt, an ex medicamentis apponendis ad remouendam impotentiam periculum mortis subit, censendum est subesse, vt rectè cum Petro de Ledesma aduertit Sanch. d. num. 15. Gutier. de matr. cap. 112. num. 27.

6 Supereff tamen triplex grauis questio. Prima, An femina nupta, cuius arctitudini ex Medicorum iudicio subueniri potest absque graui vitæ periculo, vt apra viri congressui reddatur obligata sit scissuram pati? In qua questione distinguendum est, an femina præ cæteris arcta sit, ob cuius arctitudinem à viro nequit cognosci, an verò ex parte sua nullam præ cæteris arctitudinem habeat: Si præ cæteris arcta sit, tenentur plures relati à Sanch. lib. 7. disp. 93. num. 31. obligatam esse scissuram pati, quoties absque graui periculo mortis iudicatur fieri posse. Nam cum illud matrimonium validum sit, & ex matrimonio obligatio ad copulam oritur. Hæc autem esse non possit absque scissione, videtur obligata scissuram sustinere. Quando verò femina nullam specialem arctitudinem habet præter virginium claustrum, cenet Petrus de Ledesma, tract. de matr. quest. 58. art. 2. circa finem. non esse feminam obligatam pati scissuram, aut aliam curationem subire, tamen absque graui incommodo eam sustinere possit; quia per ipsam non fiat quominus debitum reddat. Non igitur ipsi, sed viro penes quem est defectus sunt medicamenta adhibenda. Sanch. verò lib. 7. disputat. 93. num. 32. & 34. plures referens sentit feminam siue præ cæteris arcta sit, siue non, obligatam esse scissuram pati, quando absque periculo grauis inhumitatis fieri potest, tamen non absque graui molestia, & dolore, hic enim videtur sustinendus, vt obligationi coniugali fiat satis.

7 Ceterum in hac re dicendum primò est aduersus Bald. lib. 7. cap. 62. feminæ licitum esse scissuram pati, quoties absque periculo corporali eam sustinere potest, quia licitum est naturam inuare ad actum honestum, vti omnes Doctores supponunt de hac questione tractantes, cum inquirent, an obligata sit.

8 Secundo dico, femina, quæ nullam in se specialem arctitudinem habet vt à viro cognoscatur præter virginium pudorem, obligata non est scissuram sustinere, tamen absque vilo incommodo eam sustinere possit. vti docuit Petr. de Ledesma superius relatus, & Gaspar Hurtado disp. 22. difficult. 7. Et Basili. Ponce, lib. 7. de impediment. caput. 62. à num. 2. Moueatur, quia coniux in matrimonio corpus suum alteri coniugi tradit ad vsum coniugalem, prout à natura destinatum est, at natura non destinauit apertionem claustrum virginialis in ordine ad coniugalem vsum fieri debere alio medio quam viri pudendo, quinimo omnem alium modum vt potè extraordinarium natura abhorret, ergo non tenetur femina illo vti.

Tertiò dico, si femina præ cæteris arcta sit, & conscia huius arctitudinis contrahat cum eo qui illius est ignarus probabilius reputo obligatam esse scissuram pati, si absque graui suæ salutis detrimento eam sustinere possit, in quo communi sententiæ assentior. Ducor quia sic contrahens virum decipit non manifestans ei illam difficultatem, quam ipse præsumere non tenebatur. Ergo ratione illius deceptionis obligata est ea medicamenta sustinere, quæ virginium claustrum dispensant æquè aptum congressui, ac est claustrum cæterarum feminarum. Fateor tamen hanc obligationem raro contingere posse, cum vix possit evenire, quod femina sciat se præ cæteris arctam esse, eiusque arctitudinem à viro superari non posse, idèoque censo ratio vel nunquam obligandam esse ad eam scissuram sustinendam, cum ipsa per matrimonium viro corpus suum tradidit apertionem, non Chirurgus. Et forte ob hanc causam nunquam iura statuerunt in litibus subortis de impotentia virginium claustrum aliquo artificio reuerari, sed solum vniuersalem habitationem concedunt. Signum ergo est nullam huius medijs esse obligationem.

Illud verò certissimum est etiam in doctrina Sanch. lib. 7. disputat. 93. num. 29. feminam obligatam non esse hanc scissuram à viro Medicis inconsulitis patifed illo tentante eam præstare ligno, ferro, digitis, alijve instrumento posse ad eius consortio fugere, quousque huius violentie securitatem faciat. Quippe viro datum non est portam virginem alio instrumento, quam viri pudendo releuare, maxime cum ex hac relaxatione non leue damnum salutis femina pati possit, periculùmque sit, vt factâ relaxatione adhuc committent viro non possit.

Secunda questio, An femina, quæ ob eius arctitudinem non potuit à viro cognosci, idèoque ab eius consortio separata sit, si experientia teste probatum fuerit ab alio cognitam fuisset, debeat priori viro reddi, qui nec frigiditate, nec maleficio laborabat? Asserunt Innocentius in dicto cap. *Fraternitatis*, à num. 1. & seqq. Et ibi Hostiens. num. 7. Alexand. de Neuo asserens communem num. 17. quia eo facto videtur sufficienter comprobari potuisse à priori viro illam arctitudinem superari, ac proinde validum fuisse inter illos coniugium.

Sed rectius Abbas in d. cap. *Fraternitatis*, n. 2. & 3. Et ibi Glossa verbo *similis*, & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. lib. 7. disputat. 93. num. 13. & seqq. Gutier. cap. 112. num. 26. censent non ex eo quòd à secundo viro cognita sit sumi concludentem præsumptionem, quod potuerit à priori cognosci, sed attendit examinandum est, & incipiendum, an secundus vir sit priori omnino similis ætate, robore, ac membro virili. Nam si in aliquo ex his dissimilis existat non est priori viro reddenda. Secus verò, si dissimilitudo probata non fuerit, nam eo casu præsumitur esse priori similis, & consequenter potuisse à priori cognosci: vti traditur in d. cap. *Fraternitatis*, ibi, *Sententiam diuortij per errorem licet probabilem nouimus esse retractam, cum patens ex postfacto quod ipsa cognoscibilis erat illi, cuius simili committetur.*

Tertia questio, An censetur impotentia perpetua ad matrimonium, si femina sciret concipere non posse absque manifesto periculo vitæ vel prolis? Ratio dubij est, quia stante eo periculo & feminæ est impossibilis copula, cum non possit ei absque peccato vacare. Ergo nequit obligationem ad copulam subire, quæ est matrimonij essentia. Sic docuit Henricus alius relatus lib. 12. de matr. cap. 7. num. 8. sed rectius Sanch. alios plures referens lib. 7. disputat. 93. num. 27. & 28. Gutier. c. 112. num. 17. Coninch. disp. 31. dub. 7. num. 96. affirmant eam impotentiam perpetuam non esse, quia solum est impotentia pro tempore, quo femina apta est conceptioni, cum ætate euenire possit tempus sterilitatis conuincitur manifestè eam impotentiam perpetuam non esse. Non enim requiritur ad matrimonium, vt coniuges se obligent ad reddendum debitum quouis tempore. Satis enim est si se obligent ad illud reddendum, cum legitimum impedimentum abfit, alius contrahens morbo affectus, quo à debiti redditione excusatur diceretur impotentiam ad contrahendum perpetuam habuisse.

§. II.

Quæ impotentia impedimentum sit matrimonij contrahendi?

1. Impotentia perpetua, & absoluta vas femininum penetrandi, ibidemque semen effundendi de se generationi aptum, est impedimentum dirimens. Secus si hac impotentia temporaria sit.
2. Aliquibus placet esse necessarium, quod femina seminare valeat, sed non approbatur.
3. Steriles optime possunt matrimonium contrahere.
4. Senes decrepiti capaces sunt matrimonij contrahendi, si natura vel arte calere possint.
5. Senes adeo exhausti, vt iudicio Medicorum iuari non possint.

- ad copulam habendam aptus non est matrimonio contrahendo, est filius Doctores contrarium sentiant.
- 6 Infirmitas cuius salus desperata est, capax est matrimonij contrahendi.
- 7 Hoc matrimonium habet vim legitimandi prolem susceptam.
- 8 Si impotentia non sit perpetua, sed temporalis, impedimentum non praestat matrimonio contrahendo.
- 9 Si ea impotentia temporalis diu duratura est, illius conscientia peccat mortaliter, si alteri coniugi suam impotentiam non manifestet.
- 10 Impotentia siue temporalis, siue absoluta superueniens matrimonio contracto nequit illud dissolvere.
- 11 Si superueniat impotentia verum semen effundendi, non impedit debiti petitionem, & redditionem, secus si impotentia sit seminandi extra vas.
- 12 Si impotentia superueniens non sit copulae, sed generationis non est obligata mulier reddere, tamen si possit reddere, & parere.

Erra sententia est ferè omnium Doctorum, impotentiam perpetuam, & absolutam vas foemineum penetrandi, ibidemque semen effundendi de generatione aptam, esse impedimentum dirimens matrimonij contrahendi. Secus vero si hæc impotentia temporalis sit, aut matrimonio superueniat. Constat ex cap. 2. & cap. Fraternitatis, & aliis de Frigiditate, & maleficiat. Et ex leg. regia 17. tit. 2. par. 4. & leg. 6. tit. 8. eadem par. Ratio prioris partis est manifesta. Nam cum per matrimonium coniuges fiant vna caro, hoc praestare nequeunt altero impotente coire. Quapropter si vir vas foemineum penetrare nequeat, tamen si illius inquitio semen verum effundat, censeri debet impotens ad matrimonium, quia illa seminatio per se non sufficit, vt coniuges fiant vna caro, tamen si aliquando per accidens virtute naturali matricis aliqua pars feminis intrumittatur. Præterea illa seminatio per se illicita est, quia est seminatio extra vas, ergo potentia ad se seminandum impotentia censenda est, cum non sit potentia ad actum honestum, & licitum. Si autem vir potens sit vas foemineum penetrare, impotens tamen effundere semen per se generatione aptum, nequaquam matrimonio contrahendo aptus est, quia nequit se obligare ad copulam, ex qua vna caro fiat, iuxta illud Genes. 2. vbi habetur Erent duo in carne vna. Ob quam causam Sixtus V. anno 1587. definiuit Eunuchos vtroque testiculo carentes iure naturæ incapaces esse matrimonij contrahendi, nam esto valeant vas foemineum penetrare, non tamen possunt emittere semen, quod per se generatione aptum sit, vt iacius innumeris referens docet Sanch. lib. 7. disp. 92. a. num. 7. & seqq. Gutier. lib. 1. canon. 99. cap. 16. num. 18. & de matr. cap. 12. num. 7. Coninch. disp. 1. dub. 7. num. 76. Paul. Layman. lib. 5. sum. tract. 10. par. 4. cap. 1. n. 1. Galpar Hurtado disp. 22. difficult. 3. num. 7. & difficult. 5. per textum.

Quod si vir potens sit vas foemineum penetrare, & intra illud semen ex se generatione aptum effundere, quamvis aliqui Doctores, quorum meminit Sanch. statim referendus, quibus Galpar Hurtado. d. difficult. 5. in fine adhæret, in super requirant, vt femina seminare valeat, vt matrimonium inter ipsos contractum teneat; longè verius est eam potentiam necessariam non esse, vt tradit Sanch. d. illa disp. 92. num. 9. seminandi Gutier. lib. 1. canon. 99. cap. 16. n. 16. & de matr. c. 112. num. 8. Nam esto semen mulieris generationi apte conferat, simpliciter tamen necessarium non est, & saltem negari non potest illi esse dubium: at in casu subio pro matrimonij valore sententia est iuxta Textum in cap. su. de sentent. & re iudicata.

Ex his deducitur quid dicendum sit de matrimonio senum, & steriliu? Et quidem steriles non posse verum matrimonium contrahere docuit Iason cons. 115. num. 1. volum. 1. Felini in cap. cum sit. num. 15. vers. demum scire, de foro competentis, eo quod impotentes sint copulae generationi aptæ, ad quam tanquam ad finem primarium matrimonium referetur. Sed contrarium tanquam omnino certum tenendum est cum D. Thoma passim ab omnibus recepto in 4. dist. 34. q. unica. art. 2. Barbosa leg. 1. par. 1. num. 98. ff. soluto matr. Sanch. lib. 7. disp. 92. a. n. 24. Gutier. de matr. c. 112. num. 16. quia steriles valens semen effundere vna caro efficiuntur, nam esto ex illo foemine generatio nequeat euenire, id non est feminis natura, quæ eiusdem rationis est cum natura aliorum feminum generationem inferentium, sed ex speciali qualitate, & temperamento subsistit, ac proinde matrimonij valori obstat non potest. Neque refert quod finis primarius matrimonij frustretur per accidens, quia non est spectandum, quod per accidens contingit, sed quod per se ex illa copula euenire potest. Adde matrimonij finem non esse tantum prolis generationem, sed concupiscentia remedium per copulam de se generationi sufficientem, qui finis in sterilibus obtinetur.

Quoad senes decrepitos atque impotentes esse ad matrimonium contrahendum asseruit Portius in pr. insi. de nuptijs,

colum. 4. ad finem in vers. in sine glossa. Et dubius mansit Anton Gomez leg. 9. Tauri. num. 57. in fine. Et probabile censuit Henricus lib. 12. de matr. cap. 7. num. 3. in comment. lit. X. eo quod inepti videantur ad copulam generationi aptam. Sed longè verius est, & omnino tenendum capace esse matrimonij contrahendi, si natura, vel arte calere possint ad coitum, quia eo ipso fieri possunt vna caro, ex qua generatio per se sequi possit. Vix enim reperitur vllus adeo senex, qui aliquando natura, vel saltem medicinarum arte non possit ad copulam excitari, vt tradit Glossa in cap. nuptiarum. 27. q. 1. verbo in quibusdam Tiraquel plures referens in leg. 6. comm. bial. gloss. 1. par. 6. numer. 19. idè quæ Ecclesia nullos senes à matrimonio contrahendo reicit. Atque ita docet S. Thom. in 4. d. 3. q. unica. art. 2. ad 3. Couarruu. 4. decret. 2. part. cap. 8. §. 2. num. 10. Mantica de com. vltim. volunt. lib. 1. tit. 13. Duenas in reg. 350. limit. 1. Rodrig. 1. ag. regul. 9. 13. art. 1. Gutier. cap. 12. de matr. num. 13. Sanch. aliis relatis disput. 92. num. 19. & seqq. In foeminis autem certissimum esse debet ob senectutem non esse censendas impotentes ad matrimonium, siquidem earum frigiditas non impedit feminis vitilis receptionem, vt docuit Syluest. verbo Matrimonium. 8. q. 16. dicto 4. Barbosa in leg. 1. par. 1. n. 97. ff. soluto matr. Anton. Cuchus, lib. 5. insi. maiorat. tit. 12. num. 262. Sanch. dicta disputat. 92. num. 22. Gutier. d. cap. 12. num. 14.

Quinimo senem adeo exhaustum, vt iudicio Medicorum iuuari non possit ad copulam habendam, graues Doctores, nempe Tabiena verbo impedimentum. impedim. 2. q. 3. num. 4. Nauar. lib. 4. consil. tit. de sponsalib. cons. 39. num. 15. & 18. aliàs tit. de sponsal. impub. conc. 4. num. 15. & 18. Man. Rodrig. in sum. 1. tom. cap. 235. concl. 5. num. 5. Vega 2. tom. sum. cap. 34. casu 61. quibus fauent Anton. de Butrio in cap. 2. num. 5. de frigiditate, & maleficiat. Iason in leg. sed est quaestum. num. 1. ff. de liberis, & posthumis. Roland à Valle de iure dotis. q. 103. num. 17. t. 9. tract. diuersor. in nouis. censent capace esse matrimonij contrahendi, quia saltem habitum retinet potentiam intra vas feminandi, tamen si actu & per accidens ob senectutem ea priuatus sit. Sed rectius contrarium probat Abbas in c. 2. de frigiditate, & maleficiat. num. 5. Et ibi Innocent. num. unico. Ancharan. num. 1. Hostiens. in sine. Præposit. num. 4. Alexand. de Neuo num. 4. Glossa in leg. sed est quaestum. 6. verbo nec atas. ff. de liberis, & posthumis. Et additio Gloss. in leg. san. cimus. verbo homines. Cod. de nuptijs. Greg. Lopez leg. 1. tit. 8. par. 4. in sine. Matien. Rubric. 1. lib. 5. recopilat. gloss. 1. num. 193. Anton. Cuchus lib. 5. insi. maiorat. tit. 12. num. 257. Gutier. canon. 99. lib. 1. cap. 16. num. 13. & de matr. cap. 12. numero 15. Barbosa leg. 1. par. 1. num. 94. ff. soluto matr. Sanch. lib. 7. disp. 92. num. 23. Paul. Layman. lib. 5. sum. tract. 10. par. 4. cap. 11. in sine. Benim huiusmodi seni copula est impossibilis, ergo nequit ad illam obligari. Ego impotens est ad matrimonium contrahendum, de cuius essentia est obligatio natua ad copulam. Nec refert, an hæc impotentia à natura, an ex accidenti proueniat, ex quoque enim capite oriatur reddit subiectum incapax matrimonij contrahendi, vt potè quod ad copulam obligari non potest.

Hinc oritur grauis difficultas, An infirmus cuius salus desperata est capax sit matrimonij contrahendi. Videtur namque incapax esse, siquidem in eo status est constitutus; vt nullam medicinarum arte iuuari possit ad copulam habendam. Hæc igitur impotentiam perpetuam, ac proinde subire non potest obligationem à matrimonio requisitam. Contrarium tamen vbi, & consuetudine Ecclesiæ probatum est, & communi Doctorum sententiâ teste Couarruu. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. num. 10. Sanch. lib. 7. disp. 105. num. 3. Basil. Ponce lib. 7. cap. 6. §. 2. n. 7. Gutier. cap. 18. n. 1. Coninch. disp. 3. dub. 7. num. 88. Paulo Layman. tract. 10. par. 4. cap. 1. num. 6. Quia moribundus est, ob vehementiam morbi impeditus sit à copula habenda, at illius potentiam integram habet. Quod si vi morbi potentia destructa esset, quod nunquam præsumitur, eo casu incapax esset matrimonij contrahendi.

Quinimo hoc matrimonium habet vim legitimandi prolem antea susceptam, vt aduersus Bildum in leg. eam quam num. 27. Cod. de fideicommiss. asseruit Tiraquel. in leg. si vnam. verbo susceperit. num. 73. Cod. de reuocand. donationib. Couarruu. 4. decret. 2. p. cap. 8. §. 2. num. 10. Anton. Cuchus lib. 5. insi. maiorat. tit. 11. num. 138. Gregor. leg. 1. tit. 1. par. 4. verbo se casu con. ella. Gutier. in repetit. §. sui. num. 168. insi. de heredum qualitat. & differ. & de matr. cap. 118. num. 2. Thom. Sanch. lib. 7. disput. 105. num. 4. & seqq. Et probat Textus in cap. tanta, qui filij sint legit. vbi hæc vis legitima di prolem conceditur matrimonio vero, quale hoc esse necessario concedendum est. Hæc autem legitimatio vt potè vera, & absoluta vim habet excludendi substitutionem vocatum sub conditione, si infirmitas absque liberis legitimis decesserit, quando non probatur animo fraudandi substitutionem matrimonium contractum esse, vt aduersus Angelum in leg. nuper. n. 3. Cod. de natur. liberis. affirmat plures referens Gutier. in repet. §. sui. n. 169. insi. de heredum qualitat. & differ. & de matr. cap. 118. num. 3. Sanch. lib. 7. disp. 105. num. 7. & 8. At si animo fraudandi

- dandi, seu excludendi substitutum probatum fuerit matrimonium esse contractum in articulo mortis, est legitimum teneat; communis quoque sententia doceat non esse excludendum substitutum, ut constat ex his quae referunt Gutier. & Sanchez locis allegat. ac fati probabile est, & forte verius substitutum excludi. Quippe nequit dici fraudem committere aduersus substitutum, qui iure suo vitur, facitque actum honestum, & à iure sibi permittitur. Præterea iniqua intentio patris contrahentis matrimonium non debet priuare filium hereditate ob legitimationem sibi proueniente, cum verus legitimus sit, eamque hereditatem non à patre, sed ab instituente accipiat, ut docuit Sarmiento libro 1. selectar. cap. 6. numero 8. Menchaca libro 3. controuerf. vsu frequent. capite 4. numero 5. Ioannes Garcia de nobilit. gloss. 2. numero 59. & in tract. de hypotheca post contractum. num. 14. Spino in speculo testament. glossa 15. in princ. numero 106. Molin. tom. 1. tractatu 2. disp. 172. ad finem. Sanchez libro 7. disputatio. 105. numero 10.
- 8 Verum si impotentia non sit perpetua, sed temporalis impedimentum non præstat matrimonio contrahendo, ut tradit D. Thom. ferè ab omnibus receptus in 4. dist. 34. quest. un. art. 2. in corp. Petrus de Ledefm. quest. 58. art. 1. in difficult. princip. paulo ante solutionem argumenti Rodrig. 1. tom. summ. capite 235. numero 1. Sanchez disp. 92. numero 4. Gutier. de matr. cap. 112. numero 3. Coninch. disp. 31. dub. 7. numero 78. Paul. Layman lib. 5. summ. tract. 10. par. 4. capite 11. numero 1. & 2. & alij apud ipsos. Quippe impotens pro aliquo tempore, & non in perpetuum absolute potens est, potest ergo absolute obligari ad copulam habendam.
- 9 Si rament ea impotentia temporalis diu duratura sit, illius concitus matrimonium contrahens peccabit mortaliter, si alteri coniugi suam impotentiam non manifestet ob grauem deceptionem, & iniuriam, quam illi irrogat vsu coniugali priuans, quem ipse putabat expeditum habere, ut bene probat Sanch. lib. 7. disp. 92. numero 5. Gutier. de matr. cap. 112. num. 4.
- 10 Quod si impotentia siue temporalis, siue absoluta matrimonio iam contracto superueniat, nullatenus illud dissolueri potest, tamen consummatum non sit, quia matrimonium ratum sola professione Religionis soluitur, ut contra Gratianum, & alios ex communi sententia docet Sanchez disp. 102. à numero 3. Gutier. de matr. cap. 116. num. 1. Et probat Textus in capite si quis 32. quest. 7. Et in cap. si uxorem. 32. quest. 5. Quibus non obstat can. quod proposuisti, eadem causa. & q. Et cap. ex litteris de Frigidis, & maleficiis. ubi ob impotentiam conceditur licentia transeundi ad aliud matrimonium, quia intelligi debet de impotentia matrimonium antecedente, non subsequente.
- Difficultas est, qualiter hæc impotentia superueniens matrimonij vsu impediat?
- 11 Cui difficultati dicendum, si superueniat impotentia verum semen effundendi, ut quia vir post matrimonium utroque testiculo orbatum, non impedit debiti petitionem, & redditionem, ut bene docuit Toler. lib. 7. sum. capite 12. numero 4. quia per accidens contingit non posse veram copulam coniugalem habere, verumque semen effundere. At si impotentia sit seminandi intra vas ob imbecillitatem viri, vel feminæ arduum, aliamve causam non prohibet his coniugibus tactus, oscula, & amplexus absque pollutionis periculo, ut docent omnes. Imò nec copulam coniugalem, dum certi non sunt semen esse extra vas effundendum. Quare quoniam spes aliqua subest intra vas seminandi, toties poterunt ad copulam conari, tamen videant sæpe extra vas semen effundi, siquidem procurant rem licitam, scilicet copulam coniugalem, quam sibi esse possibilem credunt: ut colligitur ex cap. laudabilem de Frigidis, & maleficiis. ubi triennium conceditur ad inuestigandam potentiam. Sic Sanch. lib. 9. disp. 17. numero 20. Nauarr. cap. 23. num. 60. & in cap. consideret. de poenitent. disp. 5. num. 48. Henric. lib. 1. cap. 15. num. 4. Laym. lib. 5. tract. 10. par. 4. cap. 11. num. 4.
- 12 Quod si impotentia superueniens non sit copulæ, sed generationis, eo quod mulieri conser fetus semper mortuos parere, aut se manifesto vitæ periculo exponi si concipiat, ex Medicorum iudicio non videtur obligata reddere; quia nemo tenetur debitum alteri soluere cum tam graui sui, prolixæ detrimeto. At petere, & reddere ei licet, quia ob vitandum incontinentiæ, & salutis animæ periculum iuste periculum corporis sustinere potest, maxime cum hoc periculum non sit ita certum; non enim certum est prolem ex copula esse suscipiendam, & casu quo suscipiatur esse in partu periculaturam: ut bene Sanch. lib. 7. disp. 104. num. 8. & 11. Coninch. disp. 31. dub. 7. num. 87.

§. III.

An impotentia respectiua impedimentum sit matrimonij contrahendi?

- 1 Impotentia respectiua est comparatione huius, & non alterius.
- 2 Impotentia respectiua si perpetua sit dirimit matrimonium contrahendum.
- 3 Qualiter cognoscatur hæc impotentiam non à natura, sed à maleficio prouenire?
- 4 Quomodo aliqui consentiant ex maleficio oriri non posse impotentiam perpetuam. Verius est oppositum.
- 5 In dubio, An ex maleficio nascatur impotentia perpetua, vel temporalis, triennio coniuges copulæ carnali vacare debent?

Impotentiam respectiuam appellamus, ob quam coniux impotens est ad congressum cum hac femina, vel quia virgo est, vel quia est nimis arcta, vel quia ab extrinseco ob maleficio impeditur, idcirco est duplex impotentia, alia naturalis, seu à natura proueniens, alia artificialis, seu ab extrinseco emanans.

Quocumque ex his modis detur impotentia modò perpetua sit, hoc est quæ absque peccato, vel graui corporis periculo tolli nequit impedimentum est matrimonij contrahendi, ut late docet Sanch. lib. 7. disp. 93. à num. 2. Gutier. cap. 112. num. 39. & cap. 113. à num. 1. Basil. Ponce, lib. 7. cap. 61. per totum. Coninch. disp. 31. dub. 7. à numero 77. Paul. Layman, lib. 5. summa tract. 10. par. 4. capite 11. à numero 1. Et de impedimento à natura proueniente est ferè expressus Textus in cap. fraternitatis de frigidis, & maleficiis. Et de impedimento maleficij probat Textus finalis 33. quest. 1. & de frigidis, & maleficiis. Et ratione euidenter conuincitur. Nam per matrimonium euidenter conuincitur. Nam per matrimonium coniuges sibi inuicem obligantur, ut via caro fiat, quam obligationem subire nequeunt, si copula illis sit impossibilis, tamen cum aliis possibilis sit.

Cognoscitur autem hæc impotentiam non à natura, sed à maleficio prouenire ex parte viri, si sentiat aliquando genitalium organum inflari, & erigi nocte, vel in vigilia polui, & cum vult feminæ accedere subito laxari, & concitissimè frigidus enim nullo ex his motibus agitur, nec dum appetitum veneris sentit. Ex parte feminæ indicium est prouenire impotentiam ex maleficio, si nimis horreat vium sibi copulari volentem, nullaque via pettrahi possit ad accessum, cum tamen circa alios moueatur, & excitetur, vel comparatione viri nimis arcta reddatur, cum tamen competum sit aliis similibus non reddi.

Sed non desunt Doctores, qui sentiant ex maleficio oriri non posse impotentiam perpetuam, quia nullum est maleficio, quod tolli non possit, vel Ecclesiæ exorcismis, vel saltem ab Authore maleficij, vel ab alio maleficio. Ergo nulla est ex maleficio impotentia perpetua, siquidem humana industria cessare posse sic docuit Glossa in cap. finalis 33. q. 1. & in cap. fraternitatis de Frigidis, & maleficiis. Innocent. in laudabilem. s. eodem. tit.

Sed contraria sententia scilicet posse dari impotentiam perpetuam prouenientem ex maleficio verissima est, ut docuit D. Thom. in 4. d. 34. quest. unica art. 3. in corpore, quem ferè omnes sequuntur teste Sanch. disput. 94. à num. 8. Gutier. de matrim. cap. 113. à num. 1. Basil. Ponce, lib. 7. cap. 65. num. 6. colligiturque expressè ex cap. fin. 33. quest. 1. quod esto si cuiusdam Archiepiscopi, vsu, & consuetudine Ecclesiæ approbatum est, uti censent Doctores in cap. fin. de Frigidis & maleficiis. per Textum ibi, & probatur ex leg. 5. regia, & fin. tit. 8. par. 4. Et ratione conuincitur, nam experientia teste reddi coniux potest ex maleficio sic impotens ad copulam, si frigidus à natura esset, quia maleficio destructa est generatiua potentia, neque humana industria reparari potest. Quod si impotentia non sit destructa, sed solum maleficio ligata, & impedita, contingere potest, ut hoc ligamen, & impedimentum tolli nequeat, ordinariis Ecclesiæ exorcismis aliòve medio licito. Nam esto Author maleficij, & quocumque alius signa malefica remouere possit animo destruenti pactum cum demone iustum, forit Author maleficij mortuus est, nec reperitur alius qui hæc signa remouere sciat. Ergo eo casu censenda est impotentia perpetua.

In dubio, An ex maleficio nascatur impotentia perpetua, vel temporalis, triennio coniuges copulæ carnali vacare debent, quam si perficere non poterint, declarandum est ad esse perpetuam impotentiam, ex Textu in cap. fin. de frigidis, & maleficiis. & tradit ex communi Sanch. lib. 7. disp. 94. num. 11. Gutier. cit. num. 7.

An impotentia ex defectu ætatis impedimentum sit matrimonij contrahendi?

- 1 Spectato iure naturæ nulla ætas signata est matrimonio contrahendo. Secus iure Ecclesiastico.
- 2 Ab hac doctrina excipitur, nisi proximus pubertati discretionis, potentiaque coeundi polleat.
- 3 Quis dicatur proximus pubertati.
- 4 Qui ante ætatem puberem contraheret ignorans malitiam supplere ætatem, mortaliter peccaret.
- 5 Omnino tenendum est completa pubertate aptos esse ad matrimonium contrahendum, a non impotentiam coeundi non habeant, etsi aliqui contrarium censeant.
- 6 Cum dubium est, An impotentia perpetua, vel temporalis sit, non possunt coniuges dissolutionem petere, quousque plenam pubertatem nacti sint?

Spectato iure naturæ nulla ætas determinata signata est matrimonio contrahendo, sed ea censeretur apta, quæ perfectum vim rationis attingit, quia illa est sufficiens, ut contrahens se obliget ad copulam coniugalem mediâ potentia successu temporis habendam, sicuti ex omnium sententia docuit Sanch. lib. 7. disp. 104. num. 11. Iure tamen Ecclesiastico ætas ad matrimonium contrahendum est in viris decimusquartus annus completus, in foeminis duodecimus, uti constat ex cap. puberes. cap. continebatur. cap. arrefractiones. cap. ex litteris de desponsat. impuber. Quod adeo verum est, ut esto Rebell. lib. 3. q. 16. sect. 2. censeat non esse necessarium eam ætatem mathematicè completam esse, sed sufficere, si moraliter completa sit, uti indicatur si 20. vel 30. dies deficiant, quia quod parum distat nihil distare videtur, & quia ea ætas definita est ob præsumptionem potentie ad copulam, quæ eo tempore, & non antea creditur adesse. Rectius tamen Sanch. disp. 104. in princ. Basil. Ponce lib. 7. c. 6. §. 1. Gasp. Hurtado disp. 22. diffie. 11. n. 4. §. & alij asserunt eam ætatem mathematicè compleri debere, sicuti debet compleri ætas ad professionem Religionis, & Ordines assumendos. Etenim quoties ius ætatem alicui ad ius præscribit integra esse debet. Neque in his quæ à iure præscripta sunt locum habet regula illa. Quod parum distat, &c. aliàs nihil firmum esset, sed solum procedit regula illa in his quæ ab humano arbitrio pendunt. Neque obstat quod ob præsumptionem potentie eo tempore frequenter contingente ætas determinetur. Satis enim est quod determinata sit, ut nemini liceat prædictæ determinationi contraenire.

Ab hac doctrina excipendum est, nisi proxima pubertati discretionis, potentiaque coeundi polleat, iuxta Textum in cap. continebatur. cap. de illis de desponsat. impuberum. Quia eo casu valdè & licite cum in foro conscientie, tum in foro externo matrimonium contrahet. Sed quia hæc qualitates ante pubertatem præsumuntur, ut rectè tradit Sanch. dicta disputat. 104. numero 21. Basil. Ponce, dicto cap. 6. §. numero 1. contrahenti incumbit onus probandi eas qualitates ante contractum habuisse, aliàs irritum matrimonium indicabitur. Primò namque probare debet matrimonij valorem, illiusque onera rectè percepisse. Hoc enim intelligitur sub nomine discretionis, & prudentie, cuius sit mentio in cap. fin. de desponsat. impuber. Deinde probare debet habuisse coeundi potentiam, quæ per copulam cum alia, vel seminis effusione, si fortè contingit, vel per alia signa Medicorum iudicio probanda est, ut bene Basiliius dicto cap. 6. §. numero 4.

Proximus vero pubertati dicitur secundum aliquos, cui duo, vel tres anni deficiunt, alij cui sex menses tantum, alij arbitrio iudicis relinquunt, alij & verius cui solus vnus annus deficit, ut insinuat in cap. continebatur, de desponsat. impuber.

Qui autem ante ætatem puberem contraheret ignorans malitiam supplere ætatem mortaliter peccaturus esset, vtpote qui ætatem contractum ab Ecclesia reprobatur, inire, ut colligitur ex cap. non est, 2. de desponsat. impuber. Et tradunt aduersus Sanch. lib. 3. disputat. 17. Rebell. lib. 4. quasi. 5. Coninch. disput. 21. num. 54. Basil. Ponce, lib. 7. cap. 6. §. num. 3. Gasp. Hurtado disp. 22. difficult. 12. num. 47. Ex virgeatissima tamen causa poterit ordinari cum impuberibus vsum rationis habentibus dispensare, ut matrimonium validè & licite contrahant, sicuti notauit Sanch. disp. 104. num. 9. Gasp. Hurtado. A. difficult. 12. in fine.

Pubertate obtenta si desit contrahenti potentia coeundi non desunt qui probabiliter asserant matrimonium non subsistere, quia contrahens ex defectu ætatis non obtinet coeundi potentiam non videtur ætatem ad matrimonium requisitam obtinere iuxta Textum in cap. puberes, de desponsat. impuber. Et tradit ibi Glossa, verbo iardiissime. Et in cap. continebatur, eodem tit. verbo proximo. Et in sum. verbo sponsalia 30. quasi. 2. Abbas in dicto cap. puberes. n. 4. dicens fortè hanc sententiam esse veriorum. Alph. à Vemetur in suo speculo coniugali, art. 39. concl. 2.

Sed longè verius est, & omnino tenendum completo in viris decimoquarto anno, & in foeminis duodecimo habiles esse ad matrimonium contrahendum, tamen si potentiam coeundi non habeant, modò sperent successu temporis eam habituros, ut docuit Syluest. verbo Matrimonium §. quasi. 7. Couaruu. 4. decret. 1. p. cap. §. num. 2. Petri de Ledefm. quasi. 5. 8. art. §. in fine. Malcard. de prob. concl. 889. num. 10. Sanch. lib. 7. disp. 104. num. 5. Gutier. cap. 117. num. 1. quia Textus eam potentiam postulant, cum ante pubertatem contrahitur matrimonium, non verò ad eptâ pubertate, aliàs non daretur triennium ad expectandum an illa impotentia temporalis sit, vel perpetua, sed illud coniugium dissoluendum esset.

Sed quod tempus expectandum sit, ut censeatur illa impotentia perpetua vel temporalis? Variant Doctores. Alij censent triennium esse expectandum, alij biennium. Verius, & receptius est dissolutionem peti non posse, quousque coniuges plenam pubertatem adepti sint, scilicet vir decimum octauum annum, & foemina decimumquartum, iuxta Textum in §. minore, in tit. de adoptionib. Et leg. arrogato. ff. eodem. Et leg. Mela ff. de alimentis, & cibariis. Quippè cum hominum complexiones diuersæ sint, æquitas postulat ne matrimonij dissolutio intenteretur ob impotentiam, quousque coniux ea ætate polleat, in qua perfectum robur natura comparat: sicuti aliis relatis docuit Sanch. lib. 7. disp. 104. num. 18. Gutier. cap. 117. num. 1. Basil. Ponce, lib. 7. cap. 6. §. num. 1. Excipe nisi ad oculum pateat impotentiam non ex imbecillitate naturæ, sed ex frigidityte, vel alio impedimento provenire, ut aduertunt Gutier. & Sanch. supra.

§. V.

An hermaphroditus impotens sit matrimonio contrahendo?

- 1 Quid sit hermaphroditus.
- 2 Quando hermaphroditus constat quo sexu emineat validè, & licite secundum illum matrimonium contrahit.
- 3 Si secundum sexum imbecillitorem contrahat, validè contrahet, & fortè licite, si potens sit ad coitum.
- 4 Illud certum coniugio secundum vnum sexum contracto, non posse alio vti.
- 5 Quam diligentiam facere hermaphroditus debet, cum dubius est, quo sexu præualeat?

Hermaphroditus est qui vtroque sexu pollet virili, & foemineo. Iudicatur autem vir, vel foemina iuxta sexum prævalentem, ut Textu in leg. quæritur 10. ff. de statu hominum. Quod si neuter præualeat, æquè vir ac foemina iudicandus est, electioque sexus ei conceditur, à qua semel facta variare non licet: uti docet aliis relatis Sanch. lib. 7. disp. 106. n. 1. Gutier. de matr. cap. 119. n. 1.

Quando hermaphroditus constat quo sexu emineat validè, & licite secundum illum matrimonium contrahit, ita ut si sexu virili præualeat foeminam ducere possit, si autem præualeat foemineo, viro possit copulari, uti docuit Glossa in cap. si testis, verbo ad testimonium. 4. quasi. 3. Angel. verbo Hermaphroditus. numero vltim. Syluest. Tabiena, & Amilla eodem, in fine. Sanch. disputat. 106. num. 4. Gutier. d. cap. 119. numero 1.

Sed an secundum sexum imbecillitorem validè, & licite contrahere matrimonium possit? Difficultate non caret. Sanch. dicta disp. 106. num. 5. & Gutier. cap. 119. num. 1. negant eo quod ex sexu fortiori vir, vel foemina hermaphroditus reputetur, non autem ex sexu debili, & infirmo. Sed rectius distinguit Basil. Ponce, lib. 7. de impedim. cap. 6. §. in fine, num. 8. Gasp. Hurtado disp. 22. difficult. 10. in fine, num. 35. si secundum sexum debilem impotens est ad coitum, non poterit secundum illum contrahere. At si potens sit validè, & fortè licite contrahere poterit, quia esto ex sexu fortiori vir, vel foemina denominetur, absolute tamen & simpliciter vir, vel foemina ex sexu debiliore spectato, cum secundum illum habeat potentiam ad congressum. Igitur attento naturæ iure poterit iuxta illum contrahere. Iure autem positivo nullibi inuenitur irritum tale coniugium, quinimo nec prohibetur. Ergo non solum validum, sed fortè licitum erit secluso vtu, & consuetudine.

Illud est certum coniugio secundum vnum sexum contracto peccatum adulteri esse altero vti, quia hermaphroditus nequit alteri corpus suum tradere in duplicis sexus vsum, sed in vsum vnus tantum, ut æqualitas seruetur.

Quod si non constet hermaphroditus quo sexu præualeat, spectato vtu, & consuetudine nequit matrimonium contrahere, quia prius à Medicis inuestigetur quem sexum habeat fortiores, qui si dubij sint, electio sexus hermaphroditus conceditur. Quam electionem coram Iudice Ecclesiastico facere obligatur, penes quem est cautionem iuratoriam ab hermaphroditus petere, quod nunquam altero sexu vteretur. Quæ diligentia semper præmittenda est antequam Parochus huic

huic matrimonio interfit, sicuti bene docent Maiol. de irregulari. lib. 3. cap. 2. §. num. 16. Sanch. d. disp. 106. num. 6. & segg. Gutier. d. cap. 1. §. num. 2. & seqq.

§. VI.

Qualiter impotentia perpetua impedimentum sit matrimonij contrahendi?

- 1 Si matrimonium sumatur pro traditione corporis ad prolem generandam, ut frequenter sumitur, non solum iure positivo, sed naturali impedimentum prestat impotentia perpetua. Secus si matrimonium sumatur pro quadam confederatione.
- 2 Aliqui affirmant hanc confederationem verum matrimonium constituere.
- 3 Oppositum verius est.
- 4 Satis sit fundamentum Basilij.

1 Si matrimonium sumatur, ut communiter sumitur pro traditione corporis ad prolem generandam, omnes fere Doctores conveniunt non solum iure positivo, sed naturali non posse cum impotentia perpetua coeundi contrahi, quia nequit illa impotentia affectus le ad copulam obligare, ut colligitur ex tota causa 33. quest. 1. Et ex toto titulo de Frigidis, & maleficiat. Et ex motu proprio Sixti V. edito anno 1587. At si matrimonium sumatur pro quadam confederatione ad simultaneam habitationem, obsequiorumque communicationem secluso incontinentiam periculo, non videtur ex impotentia ad coitum irritari, tamen omnino dissuadendum sit, sic pluribus comprobatur Sanch. lib. 7. disp. 97. à n. 5. & Gut. de matrim. cap. 114. à numero 1. Et colligitur ex cap. consultatori. Et cap. laudabilem de frigidis, & maleficiat. Et c. 2. 33. quest. 1. Et ex dicto motu proprio Sixti V. Et ex lege regia 1. tit. 9. part. 4. ibi: [Per si quis iterum callat su embargo, y viuir en vno no como marido y mujer para a yuntarse carnalmente, mas como hermanos puedan lo fazer.]

2 Controuersia autem est, An illa societas, & confederatio verum matrimonium constituat tam iure naturæ, quam Ecclesiastico. Affirmare videtur Paludan. in 4. d. 34. quest. 2. Antonin. 3. part. 1. cap. 22. §. 3. Veracruz in suo speculo coniug. 1. part. art. 38. Petr. Sotus lect. 5. de matrim. cap. 3. Medina lib. 5. de continentia, cap. 74. quibus fauet D. Thom. in 4. d. 34. q. 1. art. 2. ad 4. & 3. part. quest. 29. art. 2. prout eos refert, & sequitur Basil. Ponce lib. 7. de matr. cap. 56. Moneatur ex dicto cap. consultatori, & cap. laudabilem de Frigidis, & maleficiat. & ex dicto motu proprio Sixti V. vbi supponitur, quod inter impotentes matrimonium contrahi in ordine ad castitatem videndum. Ratione à priori suam sententiam Basilij confirmat, quia de essentia matrimonij tantum est mutua coniunctio animorum in naturalem vitam societatem cum diversitate sexus: at hæc coniunctio stare optime potest cum impotentia ad coitum, ergo impotentia ad coitum matrimonio non obest. Consequentia, & minor legitimæ sunt. Maiorem in qua est difficultas sic probat, quia commune est, & satis à Doctores receptum dominium rei ab usu illius distingui. Potest ergo coitus impotens dominium sui corporis alteri tradere, tamen illius usum non tradat. Ergo esse corpus impotens ad usum ob stare nequit dominij translationi. A posteriori probat Basilij, quia nullum sacramentum esse potest, si illi desit materia necessaria, ut patet in Baptismo, Penitentia, Eucharistia, & Confirmatione. At hoc Sacramentum Matrimonij consistere potest absque potentia ad copulam, ut contingit, cum hæc impotentia matrimonio iam contracto superuenit. Ergo.

3 Ceterum omnino dicendum est talem confederationem verum matrimonium non esse non solum iure Ecclesiastico, quod mihi certissimum est, sed etiam iure naturali. Quæ fuit sententia Bonavent. in 4. d. 34. art. 2. quest. 1. Nauar. cap. 2. 2. num. 60. & lib. 4. consil. tit. de frigidis, & maleficiat. consil. 3. numero 2. in secunda edit. Matien. Rub. gloss. 1. num. 196. tit. 1. lib. 5. collect. Barbosa leg. 1. part. 1. num. 95. ff. Solutio matrim. Gutier. de matrim. cap. 114. num. 1. Coninch. disputat. 31. dub. 7. concl. 1. num. 76. Gaspar Hurtado, disp. 22. difficult. 4. num. 10. Valq. 3. part. disp. 125. cap. 7. Sanch. plures refert lib. 7. disp. 97. art. 2. colligiturque ex dicto motu proprio Sixti V. absolute desinens impotentes ineptos esse ad matrimonium contrahendum, idque satis insinuat in cap. consultatori. Et c. laudabilem, de Frigidis, & maleficiat. vbi absque vlla distinctione matrimonij ad copulam, vel ad castitatem conueniendum deciditur stante impotentia non posse coniugem haberi ut uxorem. Ratio vero videtur manifesta, quia matrimonium primo, & per se institutum est ad honestam humani generis propagationem, ut constat ex illo Genes. 2. vbi dicitur Propter hanc relinquit homo patrem, & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una, &c. At coniugis impotens nequit tradere sui corporis dominium ad prædictam propagationem, tamen tradat, uti seruas ad rerum domesticarum obsequium,

ergo nequit verum matrimonium constituere. Præterea si prædicta confederatio esset verum matrimonium, patet cum filia, frater cum sorore contrahere possent, siquidem inter ipsos mutua obligatio sibi inuicem obsequendi, & alendi potest intercedere. Item ex mutuo consensu dissolui hoc matrimonium potest, cum solum ob bonum prolis, & in ordine ad illam indissolubile censetur. Deinde adulterium non esset accessus ad aliam, siquidem non traditur corpus, cuius alter habeat dominium. Quæ certe absurda sunt. Et quamuis Basilij illis respondere intendat, credo intentionem non esse affectum.

Fundamentum, quo mouetur Basil. leuissimum est. Dicitur namque matrimonij essentiam esse animorum, corporumque coniunctionem in naturalem vitam societatem, humanique generis propagationem, ut colligitur ex definitione matrimonij communiter approbata, & satis indicata ab Alexand. III. in cap. illud quoque, 11. de præsumptionibus, dicente esse coniunctionem maris, & femine, & ex fine ad quem esset institutum. Et licet dominium rei ab usu illius distingatur, at nequit tradi dominium, quia tradatur ius, & potestas illa re vtendi, tamen ex alio capite contingat cum potestatem ligari, & usum illius impediri, ut cunctis in iis qui matrimonium contrahunt sub voto castitatis, vel sub promissione inuicem facta castitatem viuendi. Minus efficax est ratio à posteriori. Aliud enim est fieri matrimonium, & Sacramentum, aliud esse matrimonium factum. Ad matrimonium Sacramentumque constituendum necessarium requiritur corpus generationi aptum, quia debet tradi illius dominium in ordine ad generationem, secus verò post matrimonium contractum, quia dominium semel traditum non perit per eam potentiam generandi, cuius iudicium manifestum est, quia impotentibus, quibus impotentia contracto matrimonio superuenit licet tactus, & amplexus, qui tamen non licent iis qui cognita impotentia contraherent, ut tradit Sanch. plures refert lib. 7. disp. 103. num. 4. Gutier. cap. 114. numero 3.

§. VII.

Qualiter dubia impotentia impedimentum sit matrimonij contrahendi, vel saltem illius usus?

- 1 Dubius de impotentia necessario abstinere debet à matrimonij contractu sub graui culpa.
- 2 Si non obstante dubio contrahat non solum reddere, sed & petere potest, ut Ecclesia constet, an valide contraxerit.
- 3 Si dubitetur, an matrimonium consummauerit, & re diligenter examinata dubium vinci nequit, sententia ferenda est pro matrimonij valore.
- 4 Quando dubium est, an præcesserit impotentia, vel subsecuta fuerit matrimonium, assensus plures satis probatiui præsumi debere præcessisse.
- 5 Verior est opposita sententia.
- 6 Præcedit doctrina, quando post longum tempus à matrimonij contractu allegatur impotentia.
- 7 Quando est dubium, an impotentia naturalis, vel accidentalis sit, præsumi accidentalis debet.

Dubius de impotentia esse potest. Primum, an sit vera impotentia? Secundum, an præcesserit, vel subsecuta sit matrimonium?

Dubius de impotentia necessario abstinere debet, sub graui culpa à matrimonij contractu, tum ob grauem iniuriam, quam alteri coniugis potenti irrogat, ut ex certa sententia tradit Sanch. disp. 103. in fine. Gutier. de matr. cap. 116. in fine num. 3.

Quod si non obstante eo dubio contrahat non solum reddere, sed & petere potest, ut Ecclesia constet, an valide, vel inualide contraxerit, sicuti prædicti Doctores aduertunt. Si verò intra triennium quod ab Ecclesia conceditur ad hanc inuestigationem non poterit matrimonium consummatione iudicio Ecclesie separandum esse, quia præsumitur cum impotentia perpetua contraxisse.

At si dubitetur, an matrimonium consummauerit, & re diligenter examinata vinci dubium nequit, sententia ferenda est pro matrimonij valore, quia vniuersique præsumunt potens, dum contrarium non probatur, ut docuit Innocent. in cap. 1. n. 3. de frigidis, & maleficiat. Dominicus Sotus in 4. d. 34. q. unica art. 2. ver. prologus, & alij quos congerit Sanch. supra n. 3. Gutier. cap. 126. n. 2.

Rursum cum de impotentia constat, dubitatur autem an præcesserit, vel subsecuta fuerit matrimonium, variant Doctores, ut videre est apud Sanch. lib. 7. disp. 103. à n. 1. Et quidem siue impotentia proueniat ex frigiditate naturæ, siue proueniat ex maleficio, siue ex humana industria, debere præsumi

matrimonij contractam præcessisse asserunt satis probabiliter Host. eni. in sum. de frigidis, & maleficiat. & quæ impotentia num. 7. Et in cap. fraternitatis, num. 4. eodem tit. ibique communiter scribentes Montaluis in leg. 4. & leg. 7. ad finem tit. 8. par. 4. Gregor. Lopez leg. eodem tit. & par. verbo de salenburgo. Matien. Rub. gloss. 1. num. 20. tit. 1. lib. 5. collect. Mascard. lib. 12. cap. 8. num. 3. & alij plures relati à Sanch. dicta dispur. 103. num. 2. Quorum fundamentum est. Nam impotentia quæ est à natura semper præsumitur fuisse, cum ea quæ à natura proveniunt perpetua sint, impotentia verò accidentalis, est per se non præsumatur adesse, nisi dum fuerit probata; ac postea quod in præsentem constat eam adesse, & solum dubium est an matrimonium præcesserit, vel subsequuta sit, expedit præsumptionem sumere, quæ coniugibus, proli, & matrimonio favorabilior sit: at prædictis favorabilior est, si præsumatur impotentiam præcessisse. Quippe potest coniux potens aliam matrimonium inire & prolem generare, vitæque periculum accedendi ad non suam. Ergo &c.

7 Nihilominus verior mihi videtur sententia Ant. de Butrio in cap. Fraternitatis. num. 20. de frigid. & maleficiat. præsumi debere impotentiam quamcumque matrimonio subsecutam esse, non præcessisse, & de impotentia accidentali proveniente scilicet ex maleficio, vel morbo; vel ab effluo membri docuit Sanch. dicta dispur. 103. num. 5. Gutier. dicto cap. 116. num. 3. Et enim unusquisque præsumi debet à natura potens, dum contrarium non probatur. Ergo asserenti illam impotentiam coniugis ante matrimonium fuisse, cum id non constet incumbit onus probandi, quod si probationi succumbit præsumendus est fuisse potens, atque adeo matrimonium ritè contractum esse. Neque est periculum accedendi ad non suam, cum iure optimo præsumere debeat suam esse. Potius namque in dissolutione matrimonij hoc periculum reperitur, si fortè potens alteri copuletur, cum dubium maximum sit an sit prior ligatus.

8 Prædicta doctrina procedit, quando post longum tempus, scilicet post aliquot annos à matrimonij contractu allegatur impotentia. Nam si illud, ac matrimonium contractum est impotentia opponatur, eaque constet confensa est matrimonium præcessisse. Non enim brevi tempore præsumi quis potest ex vno ad aliud extremum transire, uti notatur Sanchez, & Gutier. loc. alleg.

9 Quando verò dubium est, an impotentia naturalis, vel accidentalis sit semper præsumenda est accidentalis, quia dum contrarium non constat, non est præsumendum naturam defecisse. Sic Sanch. & Gutier. supra.

§. VIII.

Qualiter coniugi tam potenti, quam impotenti liceat aduersus matrimonium proclamare?

- 1 Coniugi potenti licitum est proclamare aduersus impotentem quocumque tempore.
- 2 Mulieri alleganti viri impotentiam transacto bimestri à matrimonio contracto, & copula attentata deneganda est audientia, quousque triennium transeat.
- 3 Qualiter coniugi impotenti liceat reclamare explicatur.

Hæcque diximus, qualiter impotentia impedimentum præstat matrimonio contrahendo: superest dicendum qualiter sic contractum dissolvendum sit. Cum autem ea dissolutione regulariter incipiat à coniugum querela, ut potè quibus est impotentia notior, examinandum est qualiter proponi possit? Et quidem coniugi potenti licitum esse proclamare aduersus impotentem manifestum est, cum sua maxime interfit non esse impotentem alligatum. Sed quo tempore proclamare debeat ut audiarur non satis constat. Nam in cap. 1. de frigidis, & maleficiat. denegatur audientia mulieri alleganti viri impotentiam, si initio matrimonij hoc est post unum, vel duos menses à contracto matrimonio, & copula attentata non proclamauerit. At in cap. fin. eodem tit. auditur mulier reclamans post octo annos. Et cap. fraternitatis, eodem, auditur reclamans post multos, & merito: quia quod nullum est tractu temporis conualescere non potest.

Dicendum igitur est mulieri alleganti viri impotentiam transacto bimestri à matrimonio contracto, & copula attentata audientiam denegandam esse, non quidem absolute, sed quousque triennium transeat, quia præsumitur verum non dicere, siquidem ita serè proclamauit. Cito enim, & in paruo tempore (ait Pontifex) scire potuit, si secum vir coire potuisset. Exspecte tamen nisi per signa certa, & euidentia, vel verosimiliter euidentia impotentiam se offerat probare; tunc enim triennium expectandum non est, sed statim audiri debet, quia cessat falsitatis presumpcio, in qua decisio Pontificis niebatur, uti pluribus comprobat Sanchez lib. 7. disp. 109. num. 5. Gutier. cap. 110. num. 20. Notantur

dixi transacto bimestri à matrimonio contracto, & copula attentata. Nam esto lex regia 6 rit. 8. part. 4. solum unicum menssem concedat, standum est decisioni cap. 1. de frigid. & maleficiat. bimestre concedentis. Hoc autem bimestre computandum est à die, quo vir post matrimonium contractum copulam intentauit, ut colligitur ex dicto cap. 1. dum eam rationem ferotinae proclamationis redit, quod citò mulier nosse posset, an vir secum coire potuisset; hoc namque nullo modo scire potuisset, nisi vir copulam intentasset. Ergo à tempore nixus copulæ, & attentatæ bimestre computandum est, ut rectè Gloss. in sum. verbo quod autem, in fine 33. q. 1. Et in cap. laudabilem, verbo celebrati de frigidis, & maleficiat. Et ibi Innocent. & Hostiens. statim in princ. Anton. de Butrio, n. 10. Alexand. de Neuo num. 10. Sanch. lib. 7. disp. 109. num. 4. Gutier. cap. 120. num. 19. Transacto autem triennio conceditur mulieri audientia, tamen per signa dubia impotentiam probare intendens, iuxta Textum in cap. fraternitatis. Et cap. fin. de frigidis, & maleficiat. Sicque huiusmodi Textus qui videbantur oppositi conciliat Sanch. dicta disp. 109. num. 14. cui adhæret Gutier. cap. 120. num. 27.

Quoad coniugem impotentem attinet, si periculum incontinentiæ timeat, nisi dissolutionem matrimonij procuret, receptum à Doctoribus est reclamare posse, eo quòd tunc nequeat cum coniuge simul habitare, eamque ut fororem habere. Quod si prædictum periculum absit (quod raro contingit) distinguendum est, si tempore contractus matrimonij suam impotentiam ignorauit optimè reclamare potest, ne cogatur onera matrimonij sustinere, uxoremque alere, ut colligitur ex cap. 1. de frigidis, & maleficiat. ubi vir propriam frigiditatem allegauit. Et idem est si impedimentum se teneat ex parte feminae, eo quòd absque periculo corporali nequit apta reddi viri congressui reclamare potest, ne viro tanquam capiti subiciatur, cum tamen caput non sit. At si tempore contractus matrimonij suæ impotentia conscientis fuerit, neque reuente coniuge potente separationem procurare, quia ratione deceptionis facta, & iniuriæ irrogatæ, videtur obligationem suscepisse omnia onera matrimonij sustinendi: sicut hæc omnia docet Syl. st. verb. Matrimonium 8. q. 16. dicto 11. Sanch pluribus relatis disp. 114. num. 5. & seqq. Gutier. de matr. cap. 121. num. 13.

§. IX.

Quæ probatio requiratur, ut matrimonium dissolui possit ob impotentiam?

- 1 Probationes exigenda sunt quoad fieri possit clariores.
- 2 Expenduntur signa impotentia.
- 3 Si impotentia signa sint certa, & euidentia, statim absque alia probatione, alioque termino spectato coniugum dissolvendum est.
- 4 Si signa verosimilia sint, ita ut impotentiam morte aliter certam demonstrent, non est expectandum triennium.
- 5 In prædicto casu non requiritur iuramentum coniugum, & septima manus propinquorum, est aliquibus contrarium placeat.
- 6 Si signa impotentia dubia tantum sint, & vnus coniux impotentiam faceret, alius negat, seruanda est forma statuta in cap. laudabilem de frigid. & maleficiat.
- 7 Si elapsi triennio adhuc veritas cognosci non potest, regulariter pro matrimonio sententia ferenda est.
- 8 Quod si vterque coniux impotentiam faceret, plures consent non esse concedendum triennium, sed tempus arbitrarium.
- 9 Opposita sententia verior est.
- 10 Satis est fundamento opposito.
- 11 Ultra triennium requiritur iuramentum vtriusque coniugis, & alia conditiones.

Dissolutio matrimonij grauissima est, vtpotè in qua veritasur non leue animarum periculum, ideòque oportet iudicem nimis circumspectum esse, & probationes exigere quoad fieri possit clariores. Ut docet Glossa in cap. fin. in fine de frigid. & maleficiat.

Signa igitur impotentia in triplici sunt differentia. Quædam certò, & euidenter concludunt. Quædam verosimiliter. Quædam dubiè, & presumpciue tantum. Quæ sunt distinctio Anton. de Butrio in cap. laudabilem de frigid. & maleficiat. num. 14. Et ibi Præposit. num. vlt. Et Alexand. de Neuo, num. 6. & 17. & aliorum, quos refert, & sequitur Sanch. disp. 107. num. 2. Gutier. de matr. cap. 120. num. 2. Basl. Ponce, lib. 7. cap. 66. num. 2. Signa euidentia sunt ex parte viri, si testiculis careat, si virilia sint amputata, si omnino sicca ita ut erigi ad coitum nequeant. Ex parte feminae si ita aetata est, ut iudicio Medicorum à nullo viro absque manifesto periculo cognosci valeat. Verosimilia censentur ex parte viri, quando aliquot membrum ad copulam erigitur, & ex parte

femina, quando ob excessum pudendi rimetur ab eo viro cognosci non posse, bene ab aliis. Dubia vero sunt, quando ex maleficio impotentia procedit, vel ex alio capite prudentis arbitrio, & in his Doctores conveniunt, ut videre est apud Sanch. lib. 7. disp. 1. 7. à num. 4. Gutier. de matrim. cap. 120. à num. 2. Basilio Ponce, lib. 7. cap. 66. num. 2. His positis,

3 Dico primò, si impotentia signa fiat certa, & evidentià stantibus abique alia probatione, alioque termino spectato coniugium dissolvendum est, uti ex omnium sententià tradit Sanch. Gutier. & Basil. *suprà*. Quippe triennium aliaque probationes à iure requiruntur, ut impotentia constet ea autem manifeste apparente frustra exhibentur.

4 Secundò dico, si signa verosimilia sint, ita ut impotentiam moraliter certam demonstrant triennium expectandum non est, quippe in humanis moralis certitudo evidentià æquivaleret. Sic docet Sanch. *dicta* disp. 107. num. 4. Gutier. cap. 120. num. 4. Basil. Ponce, lib. 7. cap. 66. num. 2. & 6. Gaspard. Hurtado *disp.* 2. diff. 11. num. 38.

5 Addant tamen Anton. de Butrio, in cap. *laudabilem de frigidis*. & *maleficia*, num. 14. Et ibi Alexand. de Nevo, numero 17. Sanch. Basil. & Gutier. *suprà*, in prædicto casu requiritur iuramentum coniugum, & insuper septimæ manus propinquorum, hoc est iuramentum septem testium propinquorum ex parte cuiuslibet coniugis; aut illis deficientibus septem vicinorum testantium se credere coniuges verum fieri, & præterea necessarium esse, ut coniux impotens inspicatur à Medicis, seu matronis, quorum omnium testimonia convenientia sint. Sed licet hæc communi Doctorum sensu probata sint, spectato iuris rigore placet mihi sententià Gasparis Hurtado *disp.* 22. de *mar. difficult.* 11. num. 38. assentiri nec iuramentum coniugum, nec septimæ manus propinquorum, nec impotentis inspectionem necessariam esse, cum signa impotentia moraliter certa sunt. Non enim illa probat omnes iure naturali requiri possunt, neque aliqua alia, cum de veritate impotentia moraliter certum sit. Neque item iure positivo, quia iuramentum coniugum, & septimæ manus propinquorum, inspectioque impotentis solum requiritur in casu dubio, & post triennale habitationem, ut constat ex cap. *laudabilem*. & ex cap. *fin. de frigidis* & *maleficia*. ubi hæc habentur. Si igitur triennale habitatio stante morali certitudine impotentia necessaria non est, neque etiam prædicta alia conditiones, quæ subsequuntur.

6 Tertio dico, si signa impotentia dubia tantum sint, & vnus coniux impotentiam fateatur, alius neget, servanda est forma statuta in dicto cap. *laudabilem de frigidis* & *maleficia*, nempe iis coniugibus iuramentum esse deferendum de impotentia, & insuper accedere debet iuramentum septimæ manus propinquorum, id est septem consanguinorum, illius coniugis impotentiam fatentis, qui testentur se credere illi non coniugem verum dicere. Ex parte vero coniugis negantis impotentiam nulli testes iurantes requiruntur, uti docuerunt Innocent. Ioan. Andr. & Ancharan. in cap. *laudabilem de frigidis*, & *maleficia*, in *prin.* Quos, refert, & sequitur Sanch. lib. 7. disp. 109. num. 13. Gutier. cap. 120. num. 10. Præterea debet triennium his coniugibus concedi, ut copula valeat, sicuti ex communi sententià decidit Rota apud Farinac. 1. p. decis. 695. Quod triennium omnino concedendum est, cum impotentia ex maleficio provenit, quia decursu temporis, & orationis instantia, aliisque remediis adhibitis fortè removebitur, uti tradit Hostiens. in d. cap. *laudabilem* num. 1. & cap. *fin. ad finem*. verbo *triennium de frigidis*. & *maleficia*. Et ibi Ioan. Andreas num. 11. Ancharan. num. 9. notab. 12. Gregor. Lopez, leg. 5. verbo *si facta esse placet*, tit. 8. part. 4. Sanch. lib. 7. disp. 107. num. 9. Gutier. de *mar.* cap. 120. num. 7.

7 Quod si elapso triennio adhuc vnus affirmet, & alter neget matrimonium consummatum esse, neque veritas per signa verosimiliter certa inveniiri possit, regulariter pro matrimonio sententià ferenda est, quia stat pro illo possessio, uti notavit Alexand. de Nevo in dicto cap. *laudabilem* n. 17. casu 4. Sanch. lib. 7. disp. 109. n. 15. Quod efficacius procedit, quando mulier assertit se à viro cognitam esse, tunc enim potius ipsi, quam viro neganti credendum est, ut rectè aliis relatis docuerunt Malcard. de probationib. concl. 312. num. 24. Sanch. *disputat.* 109. num. 9. Gutier. cap. 120. num. 25. Basil. Ponce lib. 7. cap. 66. numero 8. Neque enim præsumi debet feminam velle cum impotenti habitare. Si vero ipsa neget se à viro cognitam esse, offeratque probare matronarum aspectu, adhuc existimat Basilius non esse illi fidem adhibendam, sed viro assentiri eam cognovisse, eo quòd hic aspectus vtpotè minus decens, non est permittendus. Præterquam quòd fallacia subiectus est. Sæpe enim mulieres se virgines fingunt, cum tamen sint corruptæ. Sed contrarium in hac specie communis sententià firmat cum Glossa in cap. *si quis acceperit*, verbo *tempore* 33. q. 1. v. Et in cap. *propoluit*, in *fin.* Et cap. *penult. de probationib.* Et cap. 1. verbo *caput de frigidis*, & *maleficia*. Gutier. de *mar.* cap. 120. n. 21. Sanch. pluribus relatis *disp.* 109. n. 6. & probati videtur ex dicto cap. *propoluit*; ubi iuramento puellæ, & testimonii illarum septem mulierum fides est

potius ordinata. Et licet hæc probatio vtpotè minus decens permittenda non sit, quando alia haberi potest, at alius probationibus deficientibus ob veritatem inveniendam permitti debet, rationeque necessitatis honestatur. Neque obest esse probationem deceptioni subiectam, id enim solum probat non esse concludentem, non tamen probat non esse verosimilem, & satis probabilem, aliàs nulla humana probatio adhibenda esset, cum omnes fallacia subiciantur.

Quando vero vterque coniux impotentiam fateatur, plures gravèque Doctores asserunt non esse concedendum triennium, sed tempus aliquod arbitrium, ut duorum, vel trium mensium, vel ad summum vnus anni. Quo elapso accedente iuramento coniugum, & septimæ manus propinquorum, absque vlla alia diligentia esse matrimonium dissolvendum. Sic docuit Glossa in cap. 1. verbo *per verum*, & verbo *probari de frigidis*, & *maleficia*. Angelus verb. *Matrimonium* 3. impedim. 6. Rosella verb. *Diurnum*, num. 1. Syluest. qu. 18. num. 21. & alij relati à Sanch. *disp.* 108. num. 7. Et probati potest ex d. cap. 1. de *frigidis*, & *maleficia*, ubi mulier allegans vitii impotentiam. Si intra bimestre reclamasset audiretur, & matrimonium nullo expectato triennio dissolveretur. Neque iuris facit, si dicas id verum esse, quando per signa certa, vel moraliter certa viri impotentiam probaret, quia eo casu non derogaretur audientia, etiam si serò reclamasset, ut *superius* diximus. Loquitur ergo Textus de probatione impotentia ex signis dubiis. Deinde probatur ex cap. *laudabilem*, eodem tit. de *frigidis*, & *maleficia*, à contrario sensu: ibi enim triennium conceditur, quia vnus negat impotentiam, alter affirmat. Nullus est autem Textus triennium exigens vtroque coniuge impotentiam restante, ergo absque fundamento petitur. Tandem quia efficax probatio videtur esse vniuersæ coniugis confessio, siquidem elapso triennio hæc sufficiens iudicatur.

Nihilominus communior, veriorque sententià, & tenenda asserit in prædicto casu triennium concedendum esse, quam docuit Glossa in cap. *si quis acceperit*, verbo *tempore* 33. q. 1. & cap. *laudabilem de frigidis*, & *maleficia*. verbo *vterque*. Abbas ibi in *fin.* & in cap. 1. eodem, titul. num. 5. & cap. 1. num. 4. D Thom. in 4. d. 34. in *exposit.* littera Mag. ver. *septima manu*. Gregor. Lopez, leg. 6. titul. 8. part. 4. in *gloss.* Malcard. de *prob.* tom. 1. concl. 311. verbo *coitus*, num. 4. & tom. 2. verbo *frigiditas*, num. 5. & 16. Syluest. verbo *matrimonium* 8. num. 16. Et alij quamplures Canonista, & Theologi quos refert, & sequitur Sanch. *disp.* 108. num. 5. Gutier. de *matrim.* cap. 1. o. num. 20. Basil. Ponce, lib. 7. cap. 66. num. 4. Gaspard. Hurtado, *disp.* 22. *difficult.* 11. num. 40. Et colligitur etiam cap. *laudabilem*, ubi in *prin.* statuitur dubiis probationibus de impotentia triennium esse concedendum. Deinde si distinguatur duo casus, non vt in illis hæc triennis probatio omittatur, sed an vltra illam alia probationes requirantur, vt ex contextu litterarum constat. Et præterea ratione conueniunt. Si enim cum vnus negat, alter affirmat impotentiam triennium assignatur, vt veritas eluceat: eadem & potius ratione assignatur est, cum vterque testatur impotentiam, quippè hic casus grauior periculo deceptionis est expostus, iustitque timeri potest inter coniuges colloso ob voluntatem à matrimonio recedendi, idèque Iudex cautiùs procedere debet, & veritatem diligentius inuestigare. Adde etiam vniuersæ coniugis confessio probet impotentiam addebat, at probare nequit esse perpetuam, cum eam signis certis, vel verosimilibus certis non probet, debet ergo triennium adhiberi, vt ipsi Iudicique constent an temporaria sit, vel perpetua, an ex maleficio, vel ex alia causa, quæ decursu temporis remoueatur?

Neque fundamentum oppositæ sententiæ virget. Ad Textum in cap. 1. respondemus mulieri serò reclamanti denegari audientiam, quousque triennium elabatur, quia præsumitur fidè reclamare, vel reclamare ex signis tantum dubiis, & non euidentibus. Quando vero intra bimestre reclamat conceditur audientia, quia præsumitur ex signis certis velle impotentiam probare. Quod si illam ex his signis non probet, conceditur triennium. Textus vero in cap. *laudabilem* eorundem sententià confirmat, vt *num. præcedenti* expendimus, ubi diximus, quare vltra confessionem vniuersæ coniugis triennium requiritur?

Rursus vltra triennium requiritur iuramentum vniuersæ coniugis fatentium impedimentum. Vir namque iurare debet se bonæ fide, & absque dolo copulam intrasse, nec consummatam potuisse, mulier vero iurare debet per eam non fuisse, quin matrimonium consummatum. Insuper accedere debent ex parte cuiuslibet coniugis septem propinquos ipsi vero deficientibus septem vicinij bonæ famæ, qui iurare debent se credere coniuges verum affirmate. Vbi habetur dicto cap. *laudabilem*. Et tradit lex regia 5. tit. 8. part. 4. Quod si tot testes haberi non possunt pauciores sufficiant arbitrio Iudicis, vt docuit Glossa in cap. *requisisti*, verbo *septima manu* 33. q. 1. Gregor. Lopez, in d. leg. 5. verbo *si se*. Malcard. de *prob.* concl. 889. num. 7. Sanch. aliis relatis *disp.* 108. num. 14.

spolium non est, ubi matrimonium non fuerit consummatum. Argum. cap. ex transmissa, de restitut. spoliat. ubi viro petenti restitutionem vxoris ei conceditur, dummodo probet matrimonium & copulam. Ergo cum coniux potius intendit copulæ impotentiam probare, nequit restitutionem petere. Alij verò affirmant restitutionem concedendam esse, si sponsa de presenti traducta sit in domum sponsi, secus si se virginem esse probauerit. Alij tandem concedunt restitutionem quoad habitationem, mutuaque obsequia, secus quoad copulam, quia copulæ possessionem non habet.

Ego verò dicendum existimo coniugem recedentem statim esse restituendum, nisi incontinenti coniux recedens probationes impotentia certas, & euidentes offerat: nam illis oblati non restituitur, sed matrimonij iurii declaratio facienda est. At seclusa probatione certâ, & euidenti impotentia restituendus est coniux recedens antequam de valore matrimonij audiatur, non solum ad mutuum cohabitationem, obsequiorumque exhibitionem, vt placuit Sanch. d. disp. 112. num. 8. sed etiam vt copulæ vacare possint, vt colligitur ex cap. ex parte, de restitut. spoliat. Ratione namque matrimonij coniuges adinuicem ius possident, nisi Religionem profiteri velint, vt mutua sibi obsequia præstent, mutuaque habeant, mutuaque reddant sibi debitum petitum. Ergo coniux hoc iure alterum spolians ante omnia cogendus est coniugi spoliatæ restitutionem præstare.

Hæc efficacius procedunt, cum coniux recedit antequam triennium experientia à iure concessum elapsum sit, eo quòd hoc tempus à iure concedatur ad examinandam impotentiam. Quâ examinatione omisâ impotentia allegatio nullius est momenti, vt docuit Sanch. dicta disp. 112. num. 12. Quod si lapsò triennio coniux ob impotentiam alterius recedit, non est statim restituendus, sed admitti debent impotentia exceptiones, sicuti ex communi sententia tradit Sanch. supra.

§. XII.

Qualiter prius matrimonium ob impotentiam dissolutum restaurandum sit?

- 1 Si ob impotentiam ex frigidityte prouenientem separatur à priori coniuge, incapax est alterius coniugij.
 - 2 Matrimonio dissoluto ob foeminae arctitudinem, si illa aliud inecat, sub distinctione respondetur, an reddenda sit priori viro.
 - 3 Si dissolutio matrimonij ob impotentiam ex maleficio prouenientem facta fuerit iuxta requisita à iure, nulla restauratio facienda est.
 - 4 Si ob impotentiam in genere absque expressione causa specialis prius matrimonium dissoluatur, & vir impotens aliud inecat matrimonium statim separandus est.
 - 5 Illis in casibus, in quibus prius matrimonium instaurandum est, uterque coniux poenitentiam agere debent de perituro.
 - 6 Coniuges redditi ad prius coniugium posteriori dissoluto, si intra triennium copulari non possunt separandi sunt, & ad posterius coniugium reddendi.
 - 7 Sententia in coniugali causa non transit in rem iudicatam.
 - 8 Apponuntur aliqua notabilia pro prædictorum intelligentia.
- SI coniux ob impotentiam ex frigidityte prouenientem à priori coniuge separatur, incapax est alterius coniugij. Quare si de facto aliud init statim separandus est, vt potè incapax iudicatus. Si verò secundum matrimonium consummauerit priori coniugi si viuit, restituendus est, quia iam constat falsò impotentiam allegasse. Et idem est, si quamlibet aliam foeminam fornicariè cognouisset. Quinimò esto prior vxor obiecti cum secundas nuptias contrahit, ab illis separari debet omnino, quousque se potentem probet, & Ecclesiam fuisse deceptam, quia interim stat aduersus eum præsumptio. Vt ex communi sententia docent Sanch. lib. 7. disp. 99. à n. 4. Gutierrez de matr. cap. 115. n. 1. & seqq. Basilius Ponce, lib. 7. cap. 64.
- Matrimonio autem dissoluto ob foeminae arctitudinem, si ipsa aliud inecat matrimonium, distinguendum est, si separatio fuerit, eo quòd comparatione cuiuslibet viri iudicata fuit ita arcta, vt absque periculo vitæ cognosci non possit separanda est, & priori coniugi reddenda. At si facta fuerit matrimonij dissolutio ob arctitudinem respectuam, quia scilicet respectu prioris viri arcta fuit iudicata (vt regulariter contingit) non est statim à secundo viro separanda, & priori reddenda, tamen non leuis adit præsumptio nullitatis secundi coniugij, sed ante omnia examinandum est, an secundus vir prior sit omnino similis, vt inde inferatur à priori viro cognosci potuisse, iuxta Textum in cap. fraternitatis de frigidis, & maleficiis. Quippè potest mulier comparatione vnius esse ita arcta, vt absque periculo vitæ nequeat

cognosci, quæ ab alijs absque hoc periculo cognoscibilis sit, vt rectè tradit Sanch. d. disp. 99. à n. 15. Cui acceditur Gutierrez. d. cap. 115. num. 4. Basili. lib. 7. cap. 94. num. 3.

Verum si dissolutio matrimonij ob impotentiam ex maleficio prouenientem facta fuerit lapsò triennio experientia, aliisque probationibus à iure requisitis, nulla restauratio facienda est, tamen maleficiatus aliud matrimonium inecat, quia satis commune est aliquem esse maleficiatum comparatione vnius tantum, & non alterius, sicuti videtur expressè decisum in cap. fin. 33. quasi. 1. & leg. regia finali tit. 8. parti. 4. ibi: [Mas si el que fuele maleficiado maguer lo de partiele la santa Iglesia de vna muger, si despues casale con otra bien puede fincar con la segunda; e no debe toma a la primera. E esto es porque podria ser maleficiado a la primera muger, e no a la segunda.] Et tradit ibi Gregor. Lopez, Sanch. plures referens lib. 7. cap. 63. num. 6.

Quod si ob impotentiam viri in genere absque expressio, ne causa specialis prius matrimonium dissoluatur (quod Iudex præstare non debet) si vir impotens aliud inecat matrimonium statim separandus est, vt potè qui absolutè est impotens iudicatus, mulier verò si alteri nubat separari non debet, quousque prius inuestigetur causa impotentia, ob quam prius coniugium fuerit dissolutum, quod optimè cognoscitur, si Iudex qui prioris matrimonij dissolutionis sententiam protulit causam dissolutionis expresserit. At ea non expressa ex actis in priori processu, & ex causis quas testes, & matronæ reddiderint colligit Iudex dissolutionis causam. Quod si neque ex his cognosci possit, denuo Iudex inquirat causam impotentia. Interim tamen mulier à secundo coniugio separari non debet, quia stat pro ipso possessio, vt prædicitur discitur Sanch. lib. 7. disp. 99. à num. 27. quem sequitur Gutierrez. de matr. d. cap. 115. num. 9. Basilius Ponce lib. 7. cap. 64. num. 4.

In illis autem casibus, in quibus prius matrimonium instaurandum est, uterque coniux poenitentiam agere debent de perituro commisso, dum in separatione iuramentum impotentiam iuxta Textum in cap. laudabilem de frigidis & maleficiis, ibi: & peractâ poenitentia cogantur, ad conubia priora redire, & idem habetur c. requisisti 33. q. 1. Sed vt inquit Turretremata ibi in fine, satis est poenitentiam incipiam esse, imò vt placet Sanch. d. disp. 99. num. 300. Gutierrez. cap. 115. num. 30. sufficit esse poenitentiam esse iniunctam, quia satis est poenitentia exequenda obligationem iubilisse, vt peracta moraliter cõsecratur. Neque enim credendum est Pontificem velle ob poenitentia executionem instauracionem prioris matrimonij differre cum animarum iactura.

Coniuges verò redditi ad prius coniugium posteriori dissoluto ob errorem deprehensum, si intra triennium copulari non possunt, omnino separandi sunt, & ad posterius coniugium reddendi; quia coniuicium impotentiam respectuam vel ex frigidityte, vel ex maleficio habere vt pluribus relictis allecit Sanch. d. disp. 99. num. 34. At si tempore quo prius coniugium instaurandum esset alter coniux sit professus, cum per professionem prius matrimonium ratum dissoluatur, nulla est restitutio facienda. Coniux verò transiens ad secundum matrimonium separandus est, si ante professionem alterius transiit, quia nulliter contraxit: secus verò si professio facta transiit, vt ex Petro de Ledesma notauit Sanch. d. disp. 99. num. 38. ubi num. 39. inquit: Si ad sacros Ordines non ascendisset, vxore in saculo remanente restituendum vxori esset, si ipsa petat, quia sacris Ordinibus matrimonium ratum non dissoluitur, secus ipsa non petente.

Ex supradictis manifestum est sententiam in coniugali causa latam quantumcunque confirmata sit, vel elapsus fuerit terminus ad appellandum non transire in rem iudicatam, sed retractandam esse, quoties competum fuerit ex errore processisse, vt deciditur cap. lator. vers. mandamus Cap. conuincui. Cap. tenor. de sententia, & re iudic. Cap. fraternitatis de frigidis, & maleficiis. Et ibi communiter Doctores, quos refert, & sequitur Covarrua. 4. decret. 2. part. cap. 8. §. 12. num. 11. & sequentibus. Sanch. lib. 7. disp. 100. num. 1. & sequentibus. Quinimò Iudex ex officio etiam inuitâ parte teneat ad huiusmodi retractationem, quia sua iniret peccata autere, & inconuenientia vitare, vt dicitur in cap. Porro de diuortio. At non leue est inconueniens matrimonium validum irritum declarare, & virtute huius declarationis coniuges se liberos reputare, cum tamen non liberi, sed alligati existant. Sic docuit Cardinal. in cap. lator. num. unico vers. in gloss. fin. de sententia, & re iudic. Sanch. d. disp. 100. num. 3. Gutierrez. c. 15. n. 14.

Pro huius illationis intelligentia plura aduertant Covarrua. Sanch. & Gutierrez. locis allegatis, quæ sunt maxime notanda. Primò sententia in causa matrimoniali non transit in rem iudicatam quoad hoc, vt per vim querelæ non possit contra eam allegari, non solum à coniuge condemnato, sed etiam à quocunque alio, quia omnibus competit peccata vitare. Sufficit authoritatem rei iudicatæ in per appellacionem corrigi possit, né ve impugnetur, quin allegans contra ipsam sine impugnationis causam verosimilem proponat, quam Iudex

poius summarie non citato aduersario cognoscere debet, qua verosimili appareat audiendus est, sin minus repelendus. Audiit autem debet noua querela, non oque libello proposito, quia secundum priorem instantiam tranfit sententia in rem iudicatam, ex Textu in cap. ex litteris ad finem, de in integrum restitut. proponendaque est querela coram eo Iudice, qui adiri potest per simplicem querelam, qui est ipse coram quo prius causa matrimonialis acta fuit, vel agi poterat. Secundo aduertunt sententiam in causa matrimoniali transire in rem iudicatam quoad expensas, in quibus succumbens condemnatus fuit, quia ex firmitate huius condemnationis nullum peccatum fouetur, quae est ratio retractandi sententiam circa matrimonij nullitatem. Ex quo euidenter inferitur, si obseruata sententia ex consensu vtriusque coniugis peccatum cesserit, vti contingit, cum his mouetur circa matrimonij valorem ob impedimentum metus, vel conditionis leuissimae ignorare. Et hic qui allegauit impedimentum succumbit, quia pronuntiata sententia valuisse coniugum legitimo tempore non appellauit, aut appellationem non est prosecutus, non potest aduersus sententiam latam insurgere, quia ex huius obseruatione nullum est peccatum.

Pro complemento doctrinae de impedimentis matrimonij supererat dicendum de impedimento coactionis, & clandestinitatis. Sed de his disp. 2. vbi de matrimonio coacto, & clandestino late egimus.

PUNCTVM VLT.

De dispensatione impedimentorum matrimonij.

Plura in presenti examinanda tract. 2. de legib. disput. vlt. de dispensationib. pro tenuitate nostri ingenij enodauimus, id oque illis suppositis quae propria fuerint huius puncti, decidemus.

§. I.

Qui possint dispensare in impedimentis matrimonij dirimentibus?

- 1. In impedimentis iure naturali, & Diuino dirimentibus nulla humana potestas dispensare potest. Secus in impedimentis iure Ecclesiastico dirimentibus.
- 2. Praeter summum Pontificem nullus alius iure ordinario in praedictis impedimentis dispensare potest.
- 3. Hinc fit iure ordinario non posse Episcopum dispensare in praedictis impedimentis.
- 4. Neque item delegatus summi Pontificis, nisi ei specialiter committatur.
- 5. Commissarius Cruciatum ex delegatione potestatem habet dispensandi in impedimento affinitatis ex fornicatione prouenientis.
- 6. Deinde Nuntij Hispaniarum facultatem specialem habent dispensandi ante & post contractum matrimonium in impedimento publicae honestatis.
- 7. Ratione urgentis necessitatis posse Episcopum dispensare cum his, qui bona fide impedimento ligati contraxerunt, vti matrimonium ratificent, docent Doctores committer.
- 8. Explicatur qualis sit urgentis necessitatis hanc potestatem concedens.
- 9. Praedicta potestate gaudet Episcopus non solum post contractum matrimonium, sed etiam ante, si casus necessitatis exigentis dispensationem occurrat.
- 10. Aliqui asserunt posse Episcopum post matrimonium contractum, dispensationeque subreptitia obtenta dispensare in eo impedimento dispensationem Pontificis confirmando.
- 11. Hac extensio non approbatur.
- 12. Vicarius generalis Episcopi non gaudet hac facultate.
- 13. Resoluitur posse Episcopum praedicto Vicario eam facultatem concedere.
- 14. Satisfit oppositis fundamentis.
- 15. Plures Doctores censent non posse Episcopum dispensare in impedimentis matrimonij superuenientibus petitionem debiti interdicentibus.
- 16. Verius est spectata consuetudine hanc Episcopis facultatem esse concessam.
- 17. Ob eam consuetudinem possunt Episcopi dispensare, vti debent petant qui voto castitatis ligati matrimonium contraxerunt.
- 18. Societatis Religiosi, aliquique Mendicantes destinati a suo Provinciali facultatem habent dispensandi ad perendum debitum, cum his qui voto castitatis ligati contraxerunt.

Ferd. de Castro. Sum. Mor. Part. V.

EX supra dictis constat aliqua esse impedimenta iure Diuino, imo naturali matrimonium impediencia, alia vero solo Ecclesiastico. In impedimentis iure naturali, & Diuino matrimonium impediencia, qualia sunt impotentiae, & ligaminis, & secundum communem sententiam consanguinitatis in primo gradu nullus potest dispensare, quia nulli inuenitur haec concessa potestas: vti colligitur ex his quae diximus d. tract. 3. disp. 6. punct. 2. & 3. At in impedimentis, quae a iure Ecclesiastico proueniunt, optime potest Pontifex dispensare, licet si adit causa, valide ea non interueniente, siquidem ab eius voluntate habent esse matrimonij impedimenta, vt laicus dixi d. disp. 6. punct. 1. Solum erat dubium, An Pontifex dispensando in impedimento, quod matrimonium dirimebat, quo sublato coniuges denuo contrahunt filium illegitimè conceptum legitimum reddat non solum quoad officia Ecclesiastica, sed etiam quoad secularia. In quo dubio etsi plures negauerint, probabilius censuimus affirmatiuam partem tract. 13. de benef. disp. 4. p. 1. §. 5.

Praeter summum Pontificem nullus alius iure ordinario in praedictis impedimentis dispensare potest, quia in lege Superioris nequit inferior dispensationem concedere, nisi ab ipsomet Superiore iure, vel consuetudine reperitur concessum. Vti diximus d. disp. 6. p. 5. At nec iure, nec consuetudine reperitur posse alium a Pontifice iure ordinario in impedimentis dirimentibus dispensare. Ergo horum dispensatio solum est summi Pontificis. Sic docuit Anastas. Germanus de sacrorum immunitatib. lib. 3. cap. 11. n. 105. Tolet. lib. 7. sum. cap. 18. num. 5. Gutier. de matrim. cap. 12. num. 2. Sanch. plures referens lib. 8. disp. 6. n. 14.

Hinc fit in his impedimentis iure ordinario non posse Episcopum dispensare, quodque de impedimento affinitatis, seu consanguinitatis decilum est a sacra congregatione teste Farinacio volum. 4. decil. concil. sess. 24. cap. 5. ad finem. ibi. Episcopus auctoritate ordinaria non habet facultatem in qd adibus affinitatis, seu consanguinitatis a iure prohibitis contrahentes matrimonia dispensandi. At idem est de aliis impedimentis. Quare non est audiendus Dominie. Sotus in 4. d. 4. 2. quest. 1. art. 1. ante solutionem ad primum principale, asserens posse Episcopum dispensare in impedimento cognationis ortae ex Baptismo tempore necessitatis collato. Et q. 2. articulo. 2. in fine corp. quem sequitur Ludouic. Lopez 2. part. instruct. cap. 51. in fine. Eman. Saa, verbo Matrimonium, vbi de impedimentis dirimentibus num. 6. asserens dispensare posse in impedimento cognationis legalis. Et d. 41. q. unica art. 2. in fine. Cui adharet Ludouic. Lop. tract. de matrim. cap. vltim. vers. propterea, Saa, verbo matr. vbi de impedimentis dirimentibus n. 12. dicens in impedimento publicae honestatis ex sponsalibus ortae, si expeditissimum non sit accessus ad Pontificem posse Episcopum dispensare. Non inquam Sotus, neque alij Doctores ipsum sequentes audiendi sunt, quia nullo fundamento nituntur, cuius virtute in his impedimentis hanc potestatem Episcopo concedant, cum in aliis impedimentis ex omnium ferè sententia denegetur. Sicuti rectè notauit Sanchez dicta disp. 6. n. 17. Gutier. tract. de matr. c. 12. n. 4.

Secundo fit in his impedimentis neque Legatum summi Pontificis potestatem habere, nisi ei specialiter committatur, quia in dispensationibus non habet Legatus a latere ampliore facultatem in prouincia sibi commissa, quam Episcopus in sua diocesi: sicuti docent Glossa in cap. quia circa, verbo a sede. Et cap. quod dilectio, verbo indulgentiam de consanguinitate, & affinitate. Innocent. in cap. ex parte num. unico de Transactionibus. Et ibi Immoles num. 6. Abbas in cap. quod translationem, num. 9. de officio legati. Couarru. de sponsal. 2. part. cap. 6. §. 10. num. 1. Anton. Cuchus lib. 2. in fin. maiorat. tit. 1. num. 141. Coninch. disp. 3. dub. 3. concl. 5. Gutier. de matr. cap. 12. num. 3. Sanch. lib. 3. disp. 6. n. 15. & alij passim.

Dixi iure ordinario, nam ex delegatione Commissarius Cruciatum potestatem habet dispensandi in impedimento affinitatis ex fornicatione prouenientis cum his, qui seruata forma Trident. Conc. sess. 24. cap. 1. de reformat. matrim. contraxerunt hoc impedimento ligati, si tamen ex parte vnus contrahentis bona fides aduenit tempore contractus matrimonij, ipsique declarata fuerit eius nullitas, tamen causa specialis non declaratur, vti aduertit Sanch. lib. 8. disp. 6. n. 23. Gutier. c. 12. num. 8. Coninch. disp. 3. dub. 3. concl. 6. in fine. Gaspar Hurtado de matrim. disp. 26. difficult. 2. num. 8. Basilius Ponce, lib. 8. cap. 13. num. 8. Insuperque potestatem habet legitimandi prolem susceptam, & suscipiendam ex eo matrimonio. Quod intelligendum est quando fuit suscepta vtriusque contrahentis mala fide, vti aduertitur Sanch. Coninch. Basil. & Hurtado. supra. Nam stante bona fide ex parte vnus proles inde concepta legitima est iuxta Textum in cap. ex venore. Qui filij sint legitimi. Hanc potestatem dispensandi, & legitimandi prolem exercere potest Commissarius etiam praesente Pontifice, quia est ei ab eque vlla restrictione concessa, sicuti notatur Sanch. Basil. Coninch. & alij supra.

Deinde Nuntij Hispaniarum facultatem specialem habent dispensandi ante & post contractum matrimonium, in impedimentis